

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ

Ppłk dr Andrzej CZUPRYŃSKI

MERYTORYCZNE I METODYCZNE ASPEKTY PODRÓŻY STUDYJNEJ

Studium

Biblioteka Główna
Akademii Sztuki Wojennej

53965

09-053965-000-0

53965

WARSZAWA

2001

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

**WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ**

Ppłk dr Andrzej CZUPRYŃSKI

**MERYTORYCZNE I METODYCZNE
ASPEKTY PODRÓŻY STUDYJNEJ**

Studium

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
I ZAŁOŻENIA PODRÓŻY STUDYJNEJ	6
1.1. Cel i zadania podróży studyjnej	6
1.2. Przedmiot badań studium operacyjnego	21
1.3. Metody oceny rejonów operacyjnych	31
II PRZYGOTOWANIE PODRÓŻY STUDYJNEJ	43
2.1. Czynności organizacyjno-dydaktyczne	43
2.2. Czynności dydaktyczne	47
Zakończenie	50
Literatura	53
Załączniki	55

Wstęp

Celem ogólnym kształcenia w AON na Wydziale Wojsk Lądowych jest przygotowanie wysoko kwalifikowanych kadr na potrzeby Sił Zbrojnych RP. Realizacja celów kształcenia odbywa się w formie: wykładów, seminariów, ćwiczeń oraz podróży studyjnej.

Treści opracowanej pracy są wynikiem badań i dotyczą doskonalenia procesu kształcenia w AON w zakresie realizacji celów dydaktycznych podczas podróży studyjnej. Działalność poznawcza realizowana w ramach podróży studyjnej dotychczas miała charakter doskonalenia umiejętności oceny terenu w aspekcie taktycznym. Natomiast, proponowany cel oraz przedmiot badań wskazują na potrzebę prowadzenia studium operacyjnego.

W procesie kształcenia istotne jest, aby właściwie do oczekiwanego celu były dobrane formy i metody nauczania. Jedną z form kształcenia oficerów w AON jest podróż studyjna. Dotychczasowe doświadczenia wskazują na potrzebę doskonalenia podróży studyjnej, w zakresie konstruowania celów kształcenia oraz planowania jej przebiegu. Badania oraz *doświadczenie osobiste*¹ wskazują, że żadna z dotychczas przeprowadzonych podróży nie jest taka sama, nawet jeżeli cyklicznie była realizowana w tym samym obszarze. Pewne polemiki dotyczą celu głównego i przedmiotu prowadzonych studiów w terenie. Koncentrują się one wokół pytań:

1. **Czy studia terenowe powinny być prowadzone pod względem taktycznym czy operacyjnym?**
2. **Co powinno być przedmiotem badań?**
3. **Co jest celem dydaktycznym podróży studyjnej?**

¹ W 1992r. autor studium był uczestnikiem podróży studyjnej w charakterze studenta. W 1999r. uczestniczył w podróży studyjnej w charakterze nauczyciela akademickiego. W 1997, 2000 oraz 2001 roku był autorem podróży studyjnej. Stąd też wynikają wnioski do przygotowania i przeprowadzenia podróży studyjnej.

4. Jakie metody stosować podczas rozwiązywania problemów dydaktycznych podróży studyjnej?

5. Jak przygotować podróż studyjną, aby osiągnąć założone cele kształcenia?

Powyższe wątpliwości skłoniły autora do podjęcia próby usystematyzowania merytorycznych i metodycznych aspektów podróży studyjnej.

Celem prowadzonych badań było doskonalenie form i metod kształcenia w AON w ramach podróży studyjnej. Osiągnięcie tak określonego celu zawarte jest w problemie naukowym wyrażonym w formie pytania. Jak organizować i prowadzić podróż studyjną, aby osiągnąć sformułowane cele dydaktyczne?

Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że docelowym modelem badania obszarów lub kierunków operacyjnych jest studium operacyjne realizowane w obszarze geograficznie wydzielonego rejonu operacyjnego. Podstawową formą organizacyjną w ramach, której prowadzone jest studium operacyjne jest podróż studyjna. Natomiast celem dydaktycznym jest doskonalenie umiejętności oceny rejonu operacyjnego w aspekcie przewidywanych działań.

Badania powyższego problemu realizowane były w trzech etapach: badania wstępne, badania właściwe oraz weryfikacja wyników badań i ich opracowanie (zał. 1).

W okresie badań wstępnych w wyniku analizy i syntezy treści celu oraz założeń metodyczno-merytorycznych dotychczasowych podróży studyjnej został określony cel i przedmiot badań oraz sprecyzowane metody badań. Etap drugi obejmował badaniami literaturę przedmiotu badań. W procesie rozwiązywania problemu stosowano głównie teoretyczne metody badań, wspierane wnioskami z dotychczasowych podróży studyjnych. Analiza literatury przedmiotu badań wskazuje na potrzebę doskonalenia form i metod kształcenia w ramach podróży studyjnej. W nowych uwarun-

kowaniach społeczno-ekonomicznych problemem jest ocena stanu rzeczywistego tzn. jednoznaczne określenie, **jak jest?** W procesie oceny istotne jest przyjęcie określonego algorytmu postępowania z uwzględnieniem stanu prawnego do niektórych elementów geoprzestrzeni. W etapie trzecim zostały zweryfikowane, a następnie opracowane wnioski z wyników badań w formie opracowania teoretycznego.

Niniejsze opracowanie ujmuje cel podróży studyjnej w aspekcie realizacji globalnego celu kształcenia w AON. Stosownie do określonego celu sprecyzowano przedmiot badań, a następnie odpowiednio do niego metody badań. Przy takim założeniu następuje realizacja funkcji: kształcącej, wychowawczej i naukowo-badawczej procesu kształcenia. Rozwiązanie powyższych problemów zostało opracowane w trzech rozdziałach.

Prezentowane rozwiązania mają charakter teoretyczny i utylitarny. Na ile jest to próba udana, pokaże to weryfikacja poglądów na przygotowanie i prowadzenie podróży studyjnych w trakcie praktycznej ich realizacji.

§ Jak ocenić osiągnięcie celu?

Pod pojęciem celu kształcenia i wychowania w ogólnym ujęciu rozumie się „[...] wpływ pożądanych właściwości fizycznych, umysłowych, społecznych, kulturowych i duchowych jednostki ludzkiej, która chce je osiągnąć poprzez tworzenie odpowiednich warunków indywidualnego rozwoju i jego stymulowanie, zwłaszcza w systemie oświatowo-wychowawczym zawartych na lekcji szkolnej, jak i poprzez inne formy kształcenia oraz zabiegi mające na celu przyrwojenie uczniowi i wychowankowi nie tylko wiedzy i umiejętności z nią umiejętności, ale też poglądów, przekonań, orientacji i wartości.”¹

Określenie celu kształcenia wymaga sprecyzowania w stosunku do tego i w jakim zakresie pragnie się osiągnąć założony cel. Pod ogólnym poję-

¹ Pod pojęciem „dotychczas” autor w tym kontekście rozumie, zakładał przede wszystkim, a nie przywołuje, ogół faktów oraz kategorie teoretyczne – a więc „dotychczas”.

² Encyklopedia Pedagogiczna, Fundacja Innowacja, Warszawa, 2012, s. 254.

I ZAŁOŻENIA PODRÓŻY STUDYJNEJ

1.1. Cel i zadania podróży studyjnej

Znajomość celu kształcenia pozwala na odpowiednie przygotowanie się do jego osiągnięcia tych, którzy w jego realizacji partycypują. W sensie proceduralnym najważniejszym w procesie kształcenia jest cel. Ustalenie celów wiąże się z przygotowaniem odpowiednich *doświadczeń*² zarówno w sferze poznawczej, emocjonalnej oraz psychomotorycznej. Aby cel kształcenia spełniał właściwą rolę dydaktyczną należy zastosować procedurę planowego działania, w której zasadne jest udzielenie odpowiedzi na pytania.

- ↳ Co jest treścią celu danej działalności?
- ↳ Jak osiągnąć cel?
- ↳ Jakie środki ułatwiają osiągnięcie celu?
- ↳ Jakie przyjąć formy i metody organizacyjne zajęć, aby osiągnąć określony cel dydaktyczny?
- ↳ Jak ocenić osiągnięcie celu?

Pod pojęciem cele kształcenia i wychowania w ogólnym ujęciu rozumie się „(...) *wizję pożądanых właściwości fizycznych, umysłowych, społecznych, kulturowych i duchowych jednostki ludzkiej, które chce się uzyskać poprzez tworzenie odpowiednich warunków indywidualnego rozwoju i jego stymulowanie, zwłaszcza w systemie oświatowo-wychowawczym zarówno na lekcji szkolnej, jak i poprzez inne formy kształcenia oraz zabiegi mające na celu przyswojenie uczniowi i wychowankowi nie tylko wiedzy i związanych z nią umiejętności, ale też poglądów, przekonań, orientacji i motywacji.*”³

Określenie celu kształcenia wymaga sprecyzowania w stosunku do kogo i w jakim zakresie pragnie się osiągnąć założony cel. Pod ogólnym poję-

² Pod pojęciem „doświadczenie” autor w tym kontekście rozumie, całokształt procesu postrzegania rzeczywistości, ogół faktów oraz kategorie teoriopoznawcze w sferze intelektualnej.

³ Encyklopedia Pedagogiczna, Fundacja Innowacja, Warszawa 1993, s.54.

ciem „cel” rozumiane jest dążenie do osiągnięcia tego, co zostało na początku działania określone. Cel jest to coś, do czego się dąży, to co chce się osiągnąć. Cel może być również miejscem do którego się zmierza.

Wg prof. Muszyńskiego cel kształcenia to określenie tych stanów rzeczy, w których realizację uważa się za pożądaną. Profesor Okoń uważa, że cel kształcenia jest kierunkiem drogi, po której dążą wspólnie nauczyciel i uczeń. Natomiast prof. Pomykało, cel kształcenia postrzega całościowo, jako wizję osobowości człowieka. Wg prof. Denka cele kształcenia to świadomie z góry oczekiwane, planowe działanie odnoszące się do instytucji szkolnych. Są projekcją przyszłości w stosunku do punktu odniesienia, wg którego wszystko w działalności szkolnej się odnosi.

Taksonomia celów kształcenia dokonuje ich klasyfikacji wg hierarchii. Są one zróżnicowane przedmiotowo, zwłaszcza na poszczególnych poziomach kształcenia. Najniższym poziomem osiągnięć ucznia jest pamiętanie treści kształcenia, natomiast najwyższym poziomem osiągnięć jest rozwiązywanie problemów teoretycznych i praktycznych z danej dziedziny. W kształceniu akademickim osiąga się to poprzez określenie wyższych umiejętności zawodowych.

Cechą charakterystyczną szkoły wyższej jest łączenie szerokiego i pełnego kształcenia zawodowego z dalszym kształceniem ogólnym. Zakres kształcenia zawodowego wynika z dziedziny danej specjalizacji zawodowej oraz wymagań kwalifikacyjnych absolwenta określonego kierunku studiów. Natomiast zakres wiedzy ogólnej kształtowany jest poprzez zakres specjalizacji. Jeżeli zakres specjalizacji jest ogólny, to proporcjonalnie do niego wzrasta zakres rozległości wiedzy ogólnej. W przypadku, kiedy zakres specjalizacji zawodowej jest szczegółowy i precyzyjnie określony, to poziom wiedzy ogólnej jest węższy, mniej rozległy. Wynika stąd, że o poziomie wiedzy ogólnej danego profilu studiów decyduje wymagany poziom wiedzy szczegółowej. Niewątpliwie, wymagany poziom wiedzy

szczegółowej i ogólnej powinien wzajemnie się przenikać i uzupełniać. Stąd wynika potrzeba określenia celu kształcenia ogólnego i szczegółowego. Celem kształcenia ogólnego jest „(...) *wszechstronny rozwój jednostki; nie jest nim więc zdobycie konkretnych wiadomości i umiejętności przydatnych w określonej pracy, ale takie wzbogacenie życia, by wszystkie wartości stawały się człowiekowi dostępne, a jego udział we współczesnym świecie był jak najbardziej aktywny i – przynajmniej w dziedzinach związanych z zawodem – twórczy.*”⁴ Natomiast w zakresie kształcenia zawodowego na poziomie uczelni dobiera się taki zakres wiedzy szczegółowej, która ma bezpośredni związek z wykonywanym zawodem. Zatem jest to takie kształcenie zawodowe, które w dalszej działalności jest wzbogacane poprzez specjalizację i praktykę. Kształcenie zawodowe zawiera w sobie szeroki zakres czynności, które stanowią podstawę wszystkich specjalizacji mieszczących się w danym zawodzie. Dlatego też, pomimo że prowadzi się je ze względu na działalność zawodową to jednak zawiera ono w sobie szeroki zakres ogólności i ma charakter ogólny. Stąd wynika, że „(...) *celem w coraz mniejszym stopniu bywa wyposażenie jednostki w standardowy zestaw konkretnych wiadomości i umiejętności niezbędnych do wykonywania aktualnie dominujących czynności zawodowych. W coraz większym stopniu celem staje się przygotowanie do późniejszego nabywania nowych wiadomości i umiejętności, które nie występują obecnie, ale okażą się (mogą okazać się) potrzebne później wskutek ewolucji, jaka następuje w pracy zawodowej.*”⁵ Stąd, **celem kształcenia jest rozwijanie zdolności studenta w przyswajaniu sobie nowych wiadomości oraz umiejętność ich praktycznego zastosowania w zmieniającej się rzeczywistości.**

W kształceniu ogólnym postrzegane są dwie strony: rzeczowa i osobowościowa. Strona rzeczowa dotyczy wiedzy, która jest podstawą do

⁴ M. Przytacznik-Gierowska, Z. Włodarski, Psychologia wychowawcza, PWN, Warszawa 1998, s. 268.

⁵ Tamże, s. 269.

obiektywnego poznawania rzeczywistości. Natomiast strona osobowościowa związana jest z poznaniem samego siebie w procesie kształcenia, określeniem swoich możliwości oraz kształtowaniem swojej osobowości.

Cel związany z przygotowaniem do działalności praktycznej związany jest z przygotowaniem zawodowym. W danej specjalności cel rzeczowy kształcenia zawodowego wyrażany jest w opanowaniu wiedzy z danej dziedziny, która jest wspólna dla określonych kierunków studiów. Polega to na opanowaniu metod, środków i form działań typowych lub pokrewnych dla danego zawodu. Natomiast cele podmiotowe kształcenia zawodowego wyrażają się w rozwijaniu uzdolnień, motywacji, zainteresowań ważnych w danym zawodzie. A przede wszystkim w ciągłym doskonaleniu kwalifikacji poprzez samokształcenie.⁶

Celem kształcenia w AON na Wydziale Wojsk Lądowych jest wszechstronne przygotowanie kadr dowódczych i sztabowych dla potrzeby Sił Zbrojnych RP zdolnych efektywnie kierować organizacjami wojskowymi, podejmować różnorodne zadania w różnych sytuacjach.⁷ Realizacja celu kształcenia łączy w jednolity system wiedzy funkcje: kształcącą, wychowawczą oraz naukowo-badawczą.

Funkcja kształcąca dotyczy poznania i zgłębiania wiedzy z dziedziny sztuki wojennej oraz wybranej wiedzy z dziedziny humanistycznej. W zakresie realizacji tej funkcji postrzegane jest nabycie umiejętności rozwiązywania problemów operacyjno-taktycznych oraz szkoleniowych wojsk.

Funkcja wychowawcza przejawia się w kształtowaniu wartości i cech osobowych niezbędnych do wykonywania zawodu oficera.

⁶ Por., W. Okoń, Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej, wyd. Żak, Warszawa 1996, Rozdział czwarty.

⁷ Por., Program magisterskich studiów uzupełniających, AON, Warszawa 2000.

Natomiast **funkcja naukowo-badawcza** realizowana jest poprzez inspirowanie studentów do podejmowania badań ogólnych i szczegółowych problemów obronności państwa.

Realizacja celu głównego wymaga sprecyzowania zadań szczegółowych w zakresie treści kształcenia. W aspekcie podróży studyjnej celowe jest sprecyzowanie zadań szczegółowych. Pośród nich, w zakresie poznania może być:

- ↳ *charakterystyka kierunków i rejonów operacyjnych na obszarze Polski;*
- ↳ *założenia mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania sił zbrojnych;*
- ↳ *organizacja oraz zasady organizowania i prowadzenia szkolenia pododdziałów i oddziałów.*

Wynika stąd, że wyszczególniona grupa zadań w zakresie poznania adekwatnej rzeczywistości może i powinna być realizowana podczas podróży studyjnej. **Głównym jej celem jest doskonalenie umiejętności dokonywania oceny rejonów operacyjnych w aspekcie przewidywanych działań.** Natomiast poprzez przebywanie w garnizonach znajdujących się w ocenianych rejonach operacyjnych, studenci zapoznają się ze specyfiką szkolenia oraz problemami operacyjnego i mobilizacyjnego rozwijania poszczególnych związków operacyjnych, związków taktycznych i oddziałów.

W zakresie umiejętności określone są cele związane z przygotowaniem i prowadzeniem współczesnej walki w różnych warunkach terenowych, organizowaniem szkolenia i kierowaniem nim oraz twórcze rozwiązywanie zadań. W ramach podróży studyjnej idzie w istocie o **twórcze podejście do ocenianego rejonu operacyjnego w aspekcie przewidywanych zagrożeń**, których rozpiętość współcześnie jest bardzo rozległa.⁸

⁸ Podczas oceny rejonu operacyjnego należy postrzegać nie tylko zagrożenia potencjalne, realne i hipotetyczne, ale również i te, które mogą powstać w wyniku działań militarnych. Chodzi tutaj głównie o wywołane w wyniku działań militarnych skażenia przemysłowe, katastrofy ekologiczne oraz inne.

W zakresie realizacji celów kształcenia, których treścią są wartości i cechy osobowościowe, głównym celem podróży studyjnej może być: samodzielność i inicjatywa w rozwiązywaniu rozważanych problemów, poczucie odpowiedzialności oraz kształtowanie kultury osobistej.

Szerszy aspekt celu podróży studyjnej wynika z porównania jej celu teoretycznego z programowym. Potrzeba poznania obszaru przyszłych działań powoduje poszukiwanie odpowiedniej formuły, w ramach której to przedsięwzięcie może być realizowane. Studiowanie obszaru przyszłych działań pierwotnie postrzegane było pod treściami podróży polowej.

Podróż polowa to „*forma organizacyjna szkolenia i działalności badawczej stosowana w instytucjach wojskowych, wyższych szkołach wojskowych, sztabach operacyjnych polegająca na planowanym wyjeździe w teren stanowiący przedmiot badań. Podróż polowa ma na celu: sprawdzenie realności zaplanowanych przedsięwzięć; dokonanie ustaleń w zakresie operacyjnego przygotowania pasa, rejonu lub obiektu danego obszaru geograficznego (teatru działań wojennych); określenie właściwości taktyczno-operacyjnych danego terenu i ich wpływu na przyszłe działania wojenne; zapoznanie się z doświadczeniami z przebiegu walk i bitew, które odbywały się na danym obszarze (podróż wojskowo-historyczna). Zależnie od celu podróże polowe dzielą się na: taktyczno-operacyjne, operacyjno-strategiczne, wojskowo-geograficzne, wojskowo-historyczne i specjalne.*”⁹ Podobną interpretację „*podróży polowej*”¹⁰ podaje „Słownik podstawowych terminów wojskowych.”

Dokonana klasyfikacja rodzajów podróży ze względu na cel pozwala precyzyjniej odnieść się do tego, co pragniemy w wyniku zamierzonego działania osiągnąć. Podróż wojskowo-historyczna – „*rodzaj podróży polowej stosowanej dla potrzeb szkoleniowych i studyjnych, mającej na celu*

⁹ Leksykon wiedzy wojskowej, MON, Warszawa 1979.

¹⁰ Por., Słownik podstawowych terminów wojskowych, MON, Warszawa 1977.

wszechstronne poznanie jednej lub kilku operacji (bitwy, walki) z ubiegłych wojen, w terenie, na którym się odbyła. Podróże wojskowo-historyczne stanowią ważną formę organizacyjną szkolenia słuchaczy w wyższych szkołach wojskowych. Ze względu na swoje wartości poznawcze mają one duże znaczenie kształcące i ideowe, dydaktyczno-wychowawcze i naukowo-badawcze.¹¹ W celach tego przedsięwzięcia można odszukać możliwość realizacji części celów ze współczesnego programu kształcenia.

W „Metodyce kształcenia w Akademii Obrony Narodowej” ze względu na cel szczegółowy, wyszczególnione są podróże studyjne jako: taktyczno-operacyjne, wojskowo-historyczne oraz wojskowo-geograficzne.¹² W grupie celów szkoleniowych podróży taktyczno-operacyjnej jest:

- ↳ *sprawdzenie realności zaplanowanych przedsięwzięć operacyjnego przygotowania pasa (odcinka lub rejonu) terenu działań wojennych;*
- ↳ *doskonalenie studentów w problematyce taktyczno-operacyjnej przez prowadzenie ćwiczeń dowódczo-sztabowych (działania bojowe w warunkach szczególnych: w terenie lesisto-jeziornym, wzdłuż wybrzeża morskiego, w górach, organizacja desantów itp.);*
- ↳ *zapoznanie z właściwościami terenu w poszczególnych rejonach operacyjnych;*
- ↳ *pogłębienie zrozumienia aktualnych problemów taktyczno-operacyjnych oraz przeanalizowanie niektórych przykładów z historii sztuki wojennej w warunkach terenowych;*
- ↳ *podnoszenie wytrzymałości fizycznej i psychicznej studentów.*¹³

Stąd można wnioskować, że w tak rozumianej podróży studyjnej należy zaplanować i przeprowadzić ćwiczenie operacyjno-taktyczne, którego tre-

¹¹ Leksykon wiedzy wojskowej, MON, Warszawa 1979.

¹² Por. K. Żegnałek i inni, *Metodyka kształcenia w Akademii Obrony Narodowej*, AON, Warszawa 1995, rozdział 8.4.

¹³ Por., tamże, s.173-174.

ścią będzie podjęcie decyzji. Natomiast sam wyjazd w teren służy do weryfikacji podjętej decyzji. Dlatego przy takim podejściu do organizowania i prowadzenia podróży studyjnej rodzi się pytanie. „*Czym podróż studyjna różni się od ćwiczenia operacyjno-taktycznego*”? Czy tylko tym, że zagadnienia realizowane są epizodycznie? Taki charakter miały podróże studyjne w latach 1992-1998 (zob. zał. 11). Stąd wynika, że różnicy należy szukać w istocie tych przedsięwzięć dydaktycznych, a podróży studyjnej nie należy postrzegać jako ćwiczenia taktyczno-operacyjnego.

Celem podróży wojskowo-histotycznej jest „(...) *twórcze uogólnienie doświadczeń wojennych, wyrobienie u studentów umiejętności i nawyków wydobywania z przeszłości tych elementów, które mogą stanowić dla nich cenne wskazania przy planowaniu i realizacji zadań na współczesnym polu walki.*”¹⁴ Formuła podróży wojskowo-historycznej mówi, jak było w danym obszarze pod względem operacyjnym lub taktycznym, a ponadto kształtuje postawy patriotyczne poprzez eksponowanie miejsc bohaterstwa i pamięci narodowej.

„*Przedmiotem podróży wojskowo-geograficznej może być studiowanie kierunków lub rejonów geograficznych o znaczeniu taktycznym, operacyjnym a nawet strategicznym. W czasie podróży oficerowie przeprowadzają badania i ocenę obszarów, określają cechy charakterystyczne warunków fizyczno-geograficznych i możliwości działania, koncentracji i rozwinięcia lub zaopatrywania wojsk.*”¹⁵ Z analizy definicji wynika, że naczelnym celem jest doskonalenie umiejętności oceny określonego obszaru. Jednak przy takim podejściu nie są realizowane cele dydaktyczne wynikające z programu kształcenia.

W okresie międzywojennym w Wyższej Szkole Wojennej (WSW) organizowane były *podróże operacyjne*. W ramach podróży operacyjnej organi-

¹⁴ K. Żegnałek, i inni, *Metodyka ...*, s.175.

¹⁵ Tamże, s.175.

zowane było dwustronne ćwiczenie (zob. zał. 9-10), które w późniejszym okresie można odnieść do „ćwiczeń pociągowych.” Podobny charakter miały podróże polowo-operacyjne realizowane w Akademii Sztabu Generalnego (ASG), podczas których realizowane było zwykle ćwiczenie o charakterze operacyjnym.¹⁶ Główną treścią tych przedsięwzięć była konfrontacja zaplanowanych przedsięwzięć operacyjnych w terenie oraz prowadzenie ćwiczeń. Stąd można wnioskować, że charakter tych podróży w swej formule zbliżony był do ćwiczeń szkieletowych. W ramach tych przedsięwzięć dydaktycznych głównym celem było doskonalenie procesu podejmowania decyzji i planowanie operacji. Podobny charakter, ale w wymiarze taktycznym, miały podróże studyjne realizowane w AON w latach 1992-1998. W trakcie ich realizacji prowadzone były fragmentarycznie ćwiczenia o charakterze taktycznym. Stąd należy sądzić, że jednym z głównych celów podróży studyjnej, w okresie WSW, ASG oraz początków AON, była konfrontacja zaplanowanych przedsięwzięć taktyczno-operacyjnych w terenie. Należy sądzić, że taki charakter podróży studyjnej sprowadzał się do realizacji celów ćwiczenia. Natomiast aspekty operacyjnej oceny terenu oraz historyczne postrzegane były w tle ćwiczenia, jako dodatek do jego realizacji.

Podczas podróży studyjnej nie idzie o realizację kolejnego ćwiczenia. Chodzi o to, aby określić możliwości obronne danego obszaru w aspekcie operacyjnym. Absolwenci AON w swej przyszłej pracy zawodowej będą brali udział w sporządzaniu ocen i prognoz dotyczących rejonów operacyjnych, dlatego też koniecznym jest kształcenie w nich takiej umiejętności. Kolejnym zadaniem dydaktycznym jest kształtowanie u studentów AON umiejętności postrzegania operacyjnych problemów oceny

¹⁶ Jednym z wielu przykładów na to jest „Podróż polowo-operacyjna i historyczna połączona z ćwiczeniem nr 509. Organizacja wejścia do bitwy i prowadzenie operacji zaczepnej APanc jako pierwszego rzutu wojsk frontu przegrupowującego się na duże odległości.” ASG WP, Warszawa 1968.

terenu. Polega to na wyrabianiu takich umiejętności, które pozwalają postrzegać skutki działań globalnie i określać ich wpływ na jednostkowe działanie w rejonie lub kierunku operacyjnym. Dotychczas realizowana ocena terenu miała związek głównie z pojęciem „*rekonesans*”.¹⁷ Badania teorii przedmiotu badań wskazują, że **celem podróży studyjnej nie jest korygowanie zaplanowanych przedsięwzięć**, ale ocena rejonu operacyjnego w aspekcie hipotetycznych zagrożeń. Ocena rejonu lub kierunku operacyjnego powinna służyć do wnioskowania o charakterze przyszłych działań. Taki charakter miały studia terenowe prowadzone w okresie międzywojennym (zob. zał. 3-9). Dlatego też, z charakterem podróży studyjnej celowo jest łączyć pojęcie *studium*¹⁸ *terenowe*. „W roku 1927, a następnie 1930, na polecenie marszałka J. Piłsudskiego i Sztabu Głównego, w Polsce zachodniej grupy oficerów pod kierownictwem inspektorów armii przeprowadzili szczegółowe studia terenowe pod kątem możliwości uderzenia przeciwnika w tym rejonie, jak i możliwości własnej obrony.”¹⁹ Studia terenowe inspektorzy armii, prowadzili systematycznie do 1939 roku i obejmowały obszary pogranicza zachodniego.²⁰ W pracach tych poszczególni generałowie wysuwali swoje wnioski, dotyczące szeregu istotnych zagadnień związanych z przygotowaniem wojennym (dyslokacji oddziałów, sprawy mobilizacyjne, fortyfikacji itp.). A zatem, dokonywali *oceny tere-*

¹⁷ **Rekonesans** – „zapoznanie się dowódcy wspólnie z szefami rodzajów wojsk i podległymi dowódcami z rejonem przyszłych działań, zwłaszcza na kierunkach zasadniczych; celem rekonesansu jest skonfrontowanie podstawowych problemów decyzji wypracowanej na podstawie mapy z warunkami terenowymi lub obiektem działania oraz położenia wojsk nieprzyjaciela i własnych, a także ostateczne sprecyzowanie decyzji, postawienie zadań i sposobu ich wykonania. Niekiedy dowódca może prowadzić rekonesans indywidualnie lub z niektórymi podległymi dowódcami, oficerami sztabu. Wstępne rozpoznanie terenu lub przeciwnika prowadzone przez wyznaczone do tego siły i środki.” Zob. Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa, MON 1979.

¹⁸ **Studium** – „badanie naukowe; studiowanie, praca badawcza. (...) Prowadzić studia nad czymś. (...)” Zob. Słownik współczesnego języka polskiego, wyd. Przegląd Reader’s Digest, Warszawa 1998, Tom 2.

¹⁹ P. Bauer, B. Polak, Armia Poznań w wojnie obronnej 1939, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1982, s.60.

²⁰ Generał Bortnowski przeprowadzał studia terenu od Suwalszczyzny do Pomorza włącznie, generał Kutrzeba – teren Poznańskiego i Kujawy, generał Rómmel – obszar Łodzi i Dolnego Śląska, generał Berbecki – rejon Górnego Śląska i Krakowa. Por. Polskie Siły Zbrojne w drugiej wojnie światowej, Instytut Historyczny im. gen. Sikorskiego, Londyn 1951, s.115.

nu²¹ pod względem operacyjnym, w aspekcie przyszłych zadań. Przedmiotem badań inspektorów armii były rejon operacyjny. Nie dokonywano konfrontacji zaplanowanych przedsięwzięć w terenie. Stąd wynika, że **badania terenu służy do wnioskowania o charakterze przyszłych działań.** Po zaplanowaniu alternatywnych rozwiązań w niektórych przypadkach były one później przecwiczone.²² Dlatego też, celowo jest doskonalić umiejętności oceny rejonów operacyjnych w aspekcie przyszłych działań. Dokonywanie tak złożonej oceny nie może być dziełem jednego człowieka. Wymaga to wcześniejszych studiów danego obszaru na podstawie monografii geograficznych lub innych opracowań, oddających stan rzeczywisty i perspektywy. Natomiast wyjazd w teren powinien potwierdzić lub zaprzeczyć wypracowanym wnioskom wynikającym ze studiowania monografii wojskowych lub geograficznych. Ponadto, prowadzone studium w terenie pozwala określić zakres potrzeb wynikających z operacyjnego przygotowania terenu.

Wyodrębnienie w podróży studyjnej podróży taktyczno-operacyjnej, wojskowo-historycznej oraz wojskowo-geograficznej pozwala precyzować cele szczegółowe każdej z nich. Natomiast w aspekcie realizacji zapisanych celów kształcenia, celowo jest realizować przedsięwzięcia wyrażane pod ogólnym pojęciem podróży studyjnej wraz z jej głównym celem.

²¹ **Ocena terenu** – „jeden z elementów oceny sytuacji wartościujących głównie taktyczno-operacyjne możliwości wykorzystania terenu do skutecznego działania wojsk własnych i przeciwdziałania lub działania nieprzyjaciela. Dowódca (oficerowie sztabu, szefowie rodzajów wojsk i służb) ocenia teren głównie pod kątem jego wykorzystania dla ustalenia kierunku głównego uderzenia (głównego wysiłku obrony), sposobu wykonania uderzenia ogniem i wojskami, ustalenia form manewru, wpływu na tempo działań wojsk własnych i nieprzyjaciela oraz na sposoby maskowania bezpośredniego i operacyjnego. Teren ocenia się na całą głębokość otrzymanego zadania i w pasie (na kierunku) działania, uwzględniając jego deformację spowodowaną zwłaszcza użyciem broni jądrowej.” Por. Leksykon wiedzy wojskowej, MON, Warszawa 1979.

²² „Oddział III sztabu armii przestudiował na planach i w terenie różne warianty bitwy w głębi obrony aż po Kraków. W lipcu, na polecenie dowódcy armii, oddział III razem z oddziałem II opracował na wszelki wypadek również studium naszych możliwości zaczepnych oraz plan zlikwidowania groźnego skrzydła słowackiego na ewentualność, gdyby Niemcy wbrew wszelkim przewidywaniom i oznakom uderzyli najpierw na Francję lub gdyby działania ich przeciw Polsce potoczyły się tak wolno, że byłby czas zamknąć im drogę przez Słowację na wysokości Tatr.” Por. W. Steblik, Armia „Kraków”, MON, Warszawa 1975, s.79.

Celem podróży studyjnej jest *zbadanie właściwości operacyjnych określonego obszaru w aspekcie hipotetycznych zagrożeń i wnioskowanie o charakterze przyszłych działań*. Stąd wynika, że w ramach podróży studyjnej realizowana jest funkcja **diagnostyczna i prognostyczna**. Treścią tak określonego celu jest prowadzenie badań wyodrębnionego obszaru pod względem operacyjnym w aspekcie odbytych oraz przyszłych w tym obszarze walk i bitew. W ramach realizacji doskonalenia oceny rejonów należy postrzegać również współczesne zagrożenia wynikające z destrukcyjnego oddziaływania na ten obszar przeciwnych stron oraz katastrofy ekologiczne. **Znajomość warunków prowadzenia operacji w danym obszarze pozwoli zwielokrotnić efekt oddziaływania militarnego lub uniknąć jego negatywnych skutków**. Pozwoli realizować pewne zadania militarne w poczuciu świadomie oczekiwanego efektu. Nauczy też przyszłych dowódców globalnego postrzegania problemu. Osiągnięcie tak określonego celu w procesie kształcenia jest możliwe poprzez stosowanie niestandardowych form i metod kształcenia. Aby dokonać oceny obszaru operacyjnego nie wystarczy dokonać jego oglądu. **Do właściwej i pełnej oceny potrzeba głębokich studiów geograficznych, demograficznych i ekonomicznych ocenianego rejonu.**²³ Natomiast sam wyjazd w teren powoduje dopełnienie wiedzy teoretycznej, a głównie pozwala sądzić o działaniu wojsk i potrzebach operacyjnego przygotowania terenu. Sformułowanie celu głównego pozwala poszukiwać odpowiedzi na pytania:

↳ **Jak osiągnąć cel dydaktyczny podróży studyjnej?**

↳ **Jakie środki ułatwiają osiągnięcie tego celu?**

²³ Zasadne jest, aby proces operacyjnej oceny terenu postrzegać w etapach: **wstępny, zasadniczy oraz końcowy**. Treścią etapu pierwszego powinny być studia monografii wojskowych, historycznych i geograficznych ocenianego rejonu. Treścią etapu drugiego powinna być konfrontacja wiedzy teoretycznej z adekwatną rzeczywistością w terenie oraz zapoznanie się z prognozami rozwoju makroregionu. Etap końcowy powinien dotyczyć formułowania wniosków o charakterze przyszłych działań i potrzebach operacyjnego przygotowania terenu.

➤ **Jakie przyjąć formy i metody organizacyjne zajęć, aby osiągnąć określony cel dydaktyczny?**

Treść pytań dotyczy określenia sposobu postępowania (metod i form) w drodze do osiągnięcia celu dydaktycznego. Przez metodę kształcenia rozumiany jest wypróbowany i systematycznie stosowany układ czynności nauczycieli akademickich i studentów, realizowany świadomie w celu spowodowania założonych zmian w osobowości tych drugich.²⁴ „*Mówiąc o metodzie kształcenia bierze się zwykle pod uwagę tok logicznego postępowania nauczycieli i studentów, który może mieć charakter indukcyjny lub dedukcyjny.*”²⁵ W ramach podróży studyjnej nie można jednoznacznie określić i zalecić toku dydaktycznego postępowania determinowanego tylko podejściem dedukcyjnym lub indukcyjnym. W etapie wstępnym niewątpliwie zalecanym tokiem postępowania powinno być postrzeganie rejonu operacyjnego od ogółu do szczegółu. Należy określić geograficzne i operacyjne położenie ocenianego rejonu. W aspekcie tego położenia wnioskować o charakterze zagrożeń, które są podstawą do dalszych badań. Natomiast etap drugi łączy w sobie podejście dedukcyjne z indukcyjnym. W wyniku dedukcyjnie formułowanych wniosków następuje konfrontacja ich treści z adekwatną rzeczywistością. Stąd też, w tym etapie następuje weryfikacja wniosków dedukcyjnych poprzez indukcyjne postrzeganie rzeczywistości. Etap trzeci w głównym stopniu determinowany będzie działaniem indukcyjnym, co do potrzeb operacyjnego przygotowania terenu. Natomiast w zakresie charakteru przyszłych działań determinowany będzie dedukcyjnym postrzeganiem rzeczywistości.

W AON do najczęściej stosowanych metod zalicza się: wykład i opis, dyskusję, pokaz, instruktaż, samodzielną pracę z podręcznikiem, metodę działania praktycznego, metodę problemową, metodę sytuacyjną, metodę

²⁴ Por. W. Okoń, Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej, PWN, Warszawa 1987, s. 270.

²⁵ K. Żegnałek, Metodyka ..., s.45.

inscenizacji, metodę przypadków, metodę gier komputerowych, metodę „burzy mózgów”.²⁶

Okoń wyróżnia trzy grupy metod kształcenia: **słowne, oglądowe i praktyczne**. Do grupy metod słownych m.in. zalicza: opis, opowiadanie, wykład, dyskusję oraz pracę z podręcznikiem. Do grupy metod oglądowych opartych na obserwacji i pomiarze zalicza wszystkie metody laboratoryjne oraz pokaz. Natomiast do metod opartych na działaniu praktycznym zalicza trening, metodę sytuacyjną i inscenizacji, wszelkie działania praktyczne, gry komputerowe, gry dydaktyczne oraz „burzę mózgów”. Według tej klasyfikacji podstawowym narzędziem postrzegania rzeczywistości w poszczególnych metodach jest:

- ↳ **w słownych** – umysł człowieka i werbalne wyrażanie myśli;
- ↳ **w oglądowych** – postrzeganie adekwatnej rzeczywistości zmysłem wzroku;
- ↳ **w praktycznych** – rzeczywiste wykonywanie treści kształcenia w formie czynności, procesów, modeli itp.

Złożoność przedsięwzięć podróży studyjnej wskazuje, że z każdej grupy metod znajdują zastosowanie przypisane im metody. Dobre przygotowanie się do podróży studyjnej wymaga od studentów szerokiej wiedzy geograficznej, demograficznej i ekonomicznej ocenianego rejonu operacyjnego. Takiej wiedzy studenci w trakcie podróży studyjnej nie posiadają. Stąd **wymagane jest wcześniejsze studiowanie pod względem geograficznym, demograficznym i ekonomicznym danego rejonu operacyjnego**. A zatem, wiedzę taką mogą osiąść poprzez udział w wykładach oraz samodzielną pracę z podręcznikiem.²⁷ Stąd w **okresie przygotowawczym** będą

²⁶ Por. tamże, rozdział 3.

²⁷ Po określeniu obszaru podróży studyjnej celowo jest przeprowadzić cykl wykładów dotyczących tylko tego obszaru. Następnie po określeniu głównych problemów w treści wykładów studenci powinni przystąpić do studiowania monografii geograficznych, historycznych ekonomicznych i wojskowo-geograficznych rejonu podlegającego ocenie. Stąd wynikają metody: wykład, informacja, praca z podręcznikiem i inne.

miały zastosowanie głównie metody zaliczane do grupy słownych.

Natomiast **podczas podróży studyjnej w części jej praktycznej realizacji mogą występować metody zaliczane do grup: słownych, oglądowych i praktycznych.** Podczas organizowanych spotkań z dowódcztwami lub przedstawicielami instytucji państwowych najczęściej stosowaną metodą przekazania przez nich wiedzy jest informacja z określonego obszaru wiedzy. Natomiast podczas pracy w terenie dominują metody oglądowe, uzasadniane werbalnie metodami słownymi. Grupa metod praktycznych dotyczy sporządzenia praktycznej oceny rejonu operacyjnego. Studenci sporządzają opis wojskowo-geograficzny ocenianego rejonu po powrocie do AON. Każdy z nich opracowuje określony fragment, które w całości tworzą ocenę rejonu operacyjnego. A zatem, realizowana jest część praktyczna procesu kształcenia wyrażana w nauce sporządzania opisu wojskowo-geograficznego.

W opracowaniu nie wskazywane są metody jako dogmat na drodze do osiągnięcia celu, ale tylko ich grupy ze wskazaniem, które z nich dominują w określonym etapie podróży studyjnej.

Problem oceny wynikający z interpretacji osiągnięcia lub nie celu podróży studyjnej wyraża się w ocenie indywidualnej każdego studenta. Na podstawie opracowanego fragmentu oceny rejonu operacyjnego następuje wnioskowanie, czy dany student posiada umiejętności związane z dokonywaniem oceny wojskowo-geograficznej rejonu operacyjnego. Ocena powinna wynikać z ogólnego kryterium osiągnięcia celu kształcenia podróży studyjnej. Proponowane kryterium oceny studenta dotyczy:

- ↳ **wiedzy** (geograficznej, historycznej, ekonomicznej i społecznej) **na temat ocenianego rejonu operacyjnego;**
- ↳ **umiejętności stosowania** wiedzy (geograficznej, historycznej, ekonomicznej i społecznej) **w sytuacjach niestandardowych, wyrażo-**

nej w formie opisowej ocenianego rejonu operacyjnego w aspekcie hipotetycznych zagrożeń.

Proponowany cel, formy i metody kształcenia oraz kryteria oceny mogą stanowić ogólną podstawę do ich praktycznej realizacji podczas podróży studyjnej, która zawsze jest determinowana warunkami i celami szczegółowymi.

1.2. Przedmiot badań studium operacyjnego

Przygotowanie obronne państwa, a w tym i jego sił zbrojnych, we własnym środowisku: geograficznym, społecznym i ekonomicznym, powoduje konieczność poznania warunków ewentualnych działań. Wnioski z oceny warunków przyszłych działań powinny być uwzględnione w planach operacyjnego przygotowania terenu oraz być wskaźnikiem co do potrzeb sił środków niezbędnych do obrony ocenianego rejonu. Stąd nasuwa się pytanie. **Co powinno być przedmiotem badań w ramach podróży studyjnej?**

Podstawą do sporządzania analiz i wniosków z oceny środowiska jest studium operacyjne. Dla potrzeb określenia wniosków pod względem operacyjnym celowe jest dokonywanie *oceny rejonów operacyjnych*, które określane są wg kryterium kierunków zagrożenia i wspólnego celu obronnego (określanego dla tych rejonów). Rejon operacyjny to „część obszaru strategicznego obejmująca obszar lądowy, lądowo-morski lub morski wraz z przestrzenią powietrzną, wyróżniająca się ze względu na właściwości geograficzne, na których mogą być prowadzone działania operacyjne.”²⁸ Rejon operacyjny obejmuje integralną część obszaru strategicznego i może być położony w strefie przygranicznej oraz wewnątrz kraju. Tym co pozwala wyróżniać rejon operacyjny w obszarach strategicznych jest:

²⁸ Instrukcja organizacji i prowadzenia studiów operacyjnych teatru zainteresowania strategicznego (TZS) w Siłach Zbrojnych RP, SGWP, Warszawa 1995, s. 30.

- ↪ możliwość wyodrębnienia obszarów (obiektów), które ze względów operacyjnych mogą być celem działania przeciwnika;
- ↪ możliwość wyodrębnienia charakterystycznego kierunku zagrożenia o pojemności operacyjnej;
- ↪ możliwość wyodrębnienia obszarów pod względem geograficznym, antropogenicznym i urbanistycznym, w których mogą być realizowane cele operacyjne przeciwstawne do celów działania przeciwnika;
- ↪ możliwość wyodrębnienia obszarów, których utrata decyduje o poziomie obronnym obszaru strategicznego.²⁹

Podczas dotychczasowych podróży studyjnych prowadzone było studium terenowe, które dotyczyło obszaru działań brygady lub dywizji (zob. zał. 12, 13). Przedmiotem badań były warunki przygotowania i prowadzenia walk.

Natomiast, przedmiotem badań w aspekcie operacyjnym jest przygotowanie i prowadzenie operacji. W procesie oceny operacyjnej obszaru działań przedmiotem badań jest operacja w aspekcie geoprzestrzeni. **Materiałnym przedmiotem badań są siły zbrojne przeciwstawnych stron oraz środowisko prowadzenia operacji.** Natomiast abstrakcyjnym³⁰ przedmiotem badań są relacje: **wewnętrzne** (wewnątrz podmiotów walki danej strony), **zewnętrzne** (pomiędzy podmiotem i przedmiotem walki) oraz **ogólne** (pomiędzy podmiotem, przedmiotem i środowiskiem walki).

W związku z tym, że przedmiotem badań jest operacja oraz warunki jej prowadzenia, stąd studium operacyjne powinno dotyczyć rejonu operacyjnego wraz z jego geografią, ekonomią oraz sytuacją społeczną.

Studium operacyjne terenu stanowi specyficzną działalność badawczą, której celem jest gromadzenie i przetwarzanie danych o badanym obszarze

²⁹ Por. Wojskowo-geograficzny podział obszaru kraju, AON, Warszawa 1994, Rozdział 3.

³⁰ (...) nie oparty na doświadczeniu, na faktach, (...). Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 1993.

oraz wnioskowanie o rozwoju infrastruktury w aspekcie rozwoju gospodarczego i potrzeb obronnych. Aspekt gospodarczy i obronny nie może być postrzegany rozdzielnie lecz całościowo ze względu na zachowanie szeroko rozumianej suwerenności państwa. „*Studia operacyjne – działalność organizacyjno-badawcza i naukowa prowadzona w siłach zbrojnych RP, mającą na celu poznanie sfery zainteresowań studyjno-obronnych w aspekcie optymalnego wykorzystania warunków społeczno-politycznych, geograficznych i militarnych na potrzeby operacyjno-obronnego użycia wojsk. Przedmiot badań studiów operacyjnych pokrywa się w znacznej części z przedmiotem badawczym geografii wojennej.*”³¹

W przeszłości, jak i obecnie prowadzone *studium operacyjne* ma za cel³²:

- ↳ zebranie materiałów informacyjnych;
- ↳ opracowanie wniosków do prognozowania i planowania operacyjnego;
- ↳ zbieranie wniosków do zagospodarowania przestrzennego;
- ↳ kształcenie oficerów w dokonywaniu ocen operacyjnego przygotowania i wykorzystania terenu.

W związku z tym, że *studium operacyjne* prowadzone jest w ramach realizacji celów kształcenia, to głównym jego zadaniem jest doskonalenie oficerów w sporządzaniu ocen rejonu operacyjnego w aspekcie przygotowania i prowadzenia operacji. Pozostała grupa celów dotyczy takich sytuacji, w których dana ocena jest sporządzana na realne potrzeby planowania operacyjnego lub przestrzennego zagospodarowania kraju. Niewątpliwie, zakres umiejętności wymagany na przyszłych stanowiskach będzie stawiał przed absolwentami AON wymagania dotyczące realizacji całego zakresu wyszczególnionych celów *studium operacyjnego*. Natomiast podczas

³¹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 1996.

³² Por., *Metodyka prowadzenia studiów operacyjnych własnego kraju jako części TDW*, ASG WP, Warszawa 1984, s. 7.

kształcenia nie należy wniosków z oceny postrzegać na poziomie realnego planowania operacyjnego lub przestrzennego, a to ze względu na poziom dostępności do poszczególnych dziedzin wiedzy niezbędny do takiego charakteru planowania.

Studium operacyjne wg kryterium celu może spełniać następujące funkcje: diagnostyczną, prognostyczną, planistyczną, metodologiczną oraz dydaktyczną (zał. 2). Spełnienie wyszczególnionych funkcji sprowadza się do poszukiwania odpowiedzi na pytania ogólne: **jak jest? dlaczego tak jest? jak może być? jak być powinno?**

W zakresie spełniania funkcji diagnostycznej studium operacyjne polega na określeniu stanu rzeczywistego rejonu operacyjnego, w aspekcie przyszłych działań. Określenie stanu rzeczywistego opisane jest czynnikami operacyjnymi (przestrzeń, siły), które mówią o wpływie przestrzeni i istniejących w niej warunków na działania operacyjne. Aby w pełni oddać stan faktyczny, celowo jest postrzegać czynniki operacyjne w danym rejonie w relacji do przyszłego celu działania. Zbieranie danych o obszarze odpowiedzialności i zainteresowania jest obowiązkiem wszystkich dowództw.

Funkcja prognostyczna odnosi się do stanu, jaki może zaistnieć w wyniku destrukcyjnego oddziaływania sił przeciwstawnych stron na siebie oraz obszar działań. W wyniku modelowania sytuacji należy określić stan, jaki może zaistnieć podczas realizacji celów przeciwstawnych uczestników walki zbrojnej. Funkcja ta powinna określać potrzeby w zakresie operacyjnego przygotowania obszaru przyszłych działań w aspekcie realizowanego oraz prawdopodobnego celu i możliwości działania przeciwnika. Funkcja prognostyczna realizowana jest dla potrzeb funkcji planistycznej tak w zakresie planowania operacyjnego, jak i planowania przestrzennego.

Funkcja planistyczna wyrażona jest w realnym planie operacyjnego użycia wojsk i przygotowania terenu oraz zagospodarowania przestrzennego danego obszaru. W wyniku diagnozy i prognozy rozwoju sytuacji po-

winno być określone: **gdzie, kiedy i w jakiej kolejności bić przeciwnika lub samemu nie dać się rozbić.**

Funkcja planistyczna studium operacyjnego realizowana jest przez dowóztwa operacyjne lub w celach szkoleniowych przez ćwiczące zespoły. Funkcja planistyczna dotyczy również rozwoju przestrzennego rejonu operacyjnego w aspekcie spełniania zadań obronnych, gospodarczych i społecznych.

Funkcja metodologiczna studium operacyjnego wyraża się w wypracowaniu metod badania rejonów operacyjnych. Metody badań odnoszą się do sposobów postępowania podczas prowadzenia studium. Powinny w sposób uporządkowany pozwolić podejść badaczowi do omawianego problemu. Istotne jest, aby nie pozwoliły badaczowi wchodzić w te problemy, które nie stanowią treści studium na szczeblu operacyjnym.

Funkcja dydaktyczna wyraża się w treściach kształcenia oficerów podczas studiów (pierwotnie dyplomowych a obecnie magisterskich w AON) oraz podczas ćwiczeń dowództw związków operacyjnych. Celem funkcji dydaktycznej jest uczenie i doskonalenie oficerów w podejściu metodologicznym do ocenianego rejonu w aspekcie przyszłych działań operacyjnych.

Do prowadzenia badań rejonów operacyjnych celowo jest stosować podejście systemowe, to znaczy takie, w którym każdy z czynników operacyjnych jest widziany w relacji do pozostałych (siły, czas, przestrzeń, informacja). Natomiast w badaniach należy stosować całą gamę metod badań naukowych.

Przeprowadzone studium powinno uzmysłwić oceniającemu znaczenie rejonu operacyjnego w aspekcie obrony obszaru państwa oraz dostarczyć danych dotyczących przygotowania i prowadzenia operacji w ocenianym obszarze.

Przedmiotem badań studium operacyjnego jest terytorium postrzegane jako:

- ⇒ **składowa część obszaru państwa³³;**
- ⇒ **rejon operacyjny działania potencjalnego przeciwnika;**
- ⇒ **rejon operacyjny działania wojsk własnych³⁴;**
- ⇒ **obszar odpowiedzialności;**
- ⇒ **baza logistyczna przyszłych działań.**

Podczas realizacji działalności badawczej należy określić:

- ⇒ **znaczenie obszaru strategicznego w ewentualnej wojnie;**
- ⇒ **znaczenie rejonu operacyjnego w danym obszarze strategicznym;**
- ⇒ **wpływ właściwości geograficzno-fizycznych na przygotowanie i prowadzenie działań operacyjnych;**
- ⇒ **możliwości wykorzystania zasobów miejscowych do przygotowania i prowadzenia działań operacyjnych;**
- ⇒ **potrzeb w zakresie operacyjnego przygotowania obszaru działań w relacji do prawdopodobnego charakteru działania potencjalnego przeciwnika;**
- ⇒ **wpływ właściwości rejonu operacyjnego na kształtowanie struktury zagospodarowania przestrzennego.**

Aby realizować powyższe zadania należy dokonać oceny:

- ⇒ **hipotetycznego celu działań operacyjnych przeciwnika w danym obszarze strategicznym;**
- ⇒ **właściwości środowiska geograficznego w aspekcie podstawowych rodzajów działań operacyjnych przeciwnika i wojsk własnych;**
- ⇒ **warunków społeczno-politycznych;**

³³ Obszar państwa został podzielony na: Zachodni Obszar Strategiczny, Północno-Wschodni Obszar Strategiczny, Południowo-Wschodni Obszar Strategiczny, Centralny Obszar Strategiczny.

³⁴ W wyszczególnionych obszarach strategicznych zostały określone rejony operacyjne: bałtycki, mazurski, podlaski, poleski, małopolski, górnośląski, dolnośląski, lubuski, pomorski, mazowiecki, wielkopolski.

- ⇒ warunków ekonomicznych;
- ⇒ operacyjnego przygotowania rejonu do ewentualnych działań wojennych.

Stąd można wnioskować, że do zasadniczych problemów z zakresu studium operacyjnego w aspekcie realizacji zadań należy zaliczyć.

1. W zakresie analizy i oceny celu działań operacyjnych w obszarze strategicznym:

- ⇒ Prawdopodobny cel działania potencjalnego przeciwnika.
- ⇒ Miejsce i rolę obszaru strategicznego w systemie obronnym.
- ⇒ Miejsce i rolę rejonu operacyjnego w obszarze strategicznym.

2. W zakresie właściwości środowiska geograficznego w aspekcie podstawowych rodzajów działań operacyjnych przeciwnika i wojsk własnych:

- ⇒ Geograficzne położenie rejonu operacyjnego.
- ⇒ Ukształtowanie powierzchni w aspekcie korytarzy manewru i określenia rubieży obronnych.
- ⇒ Hydrografia i jej wpływ na wykonanie manewru oraz określenie rubieży obronnych.
- ⇒ Charakterystyka gruntów i ich wpływ na przekraczalność terenu oraz realizację zadań rozbudowy inżynieryjnej.
- ⇒ Zalesienie i jego wpływ na prowadzenie działań operacyjnych.
- ⇒ Obszary zurbanizowane i ich wpływ na: manewr, prowadzenie działań operacyjnych oraz zaopatrywanie wojsk i odtwarzanie zdolności bojowej.
- ⇒ Klimat, warunki meteorologiczne i ich wpływ na działania operacyjne.
- ⇒ Warunki realizacji zadań zabezpieczenia operacyjnego.

3. W zakresie warunków społeczno-politycznych:

- ⇒ Zaludnienie, struktura narodowościowa i religijna.

- ⇒ Postawy społeczno polityczne.
- ⇒ Infrastruktura systemu kierowania obronnością państwa.
- ⇒ Infrastruktura podsystemu ochrony ludności.
- ⇒ Infrastruktura podsystemu ochrony państwa.

4. W zakresie warunków ekonomicznych:

- ⇒ Ocena okręgów przemysłowych i ich wpływ na prowadzenie działań operacyjnych.
- ⇒ Gałęzie przemysłu i surowce w rejonie operacyjnym niezbędne dla potrzeb obronnych.
- ⇒ Rolnictwo w rejonie operacyjnym i jego wpływ na zaopatrywanie wojsk.

5. W zakresie operacyjnego przygotowania rejonu do ewentualnych działań wojennych:

- ⇒ Infrastrukturę podsystemu gospodarczo-obronnego (drogi kołowe, obiekty drogowe, kolej, lotniska, podmioty gospodarcze odpowiedzialne za ich utrzymanie i ich możliwości, telekomunikacja, infrastruktura usługowa).
- ⇒ Infrastruktura systemu militarnego (baza koszarowa, obiekty szkoleniowe, infrastruktura składów, infrastruktura remontowa, infrastruktura sanitarna, infrastruktura usługowa).

Rozwiązanie powyższych problemów powinno być zakończone wnioskami w zakresie:

- ⇒ Możliwości realizacji określonych celów w aspekcie czynników operacyjnych (siły, czas, przestrzeń, informacja).
- ⇒ Określenia rejonów kluczowych oraz optymalnych form prowadzenia działań operacyjnych w aspekcie celu i czynników operacyjnych.
- ⇒ Społeczno-politycznych warunków prowadzenia operacji.

- ↪ Wpływu infrastruktury podsystemu gospodarczo-obronnego na zaopatrywanie wojsk i prowadzenie działań operacyjnych.
- ↪ Potrzeb operacyjnego przygotowania rejonu działań w aspekcie realizacji celu obronnego w początkowym okresie wojny.
- ↪ Określenia potrzeb, co do sił i środków, kolejności ich użycia i czasu działania w rejonie operacyjnym.
- ↪ Studium operacyjne nie wyczerpuje całokształtu problemów obronnych rejonu operacyjnego. Odnosi się do tych problemów, które dotyczą warunków działania wojsk. Zagadnienia związane z działaniem wojsk, pomimo to, że rozpatrywane są rozdzielnie to jednak postrzegane są zawsze w całości.

Wyniki przeprowadzonego studium operacyjnego powinny być opracowane w formie opisowej i graficznej. Przeznaczenie opracowania może mieć charakter operacyjny lub szkoleniowy. W ramach podróży studyjnej realizowany jest cel dydaktyczny, dlatego też wniosków z podróży studyjnej nie należy traktować jako wniosków do rzeczywistego planowania operacyjnego.

W wyniku prowadzonego studium operacyjnego sporządza się różnego rodzaju opracowania w zależności od ich przeznaczenia. Do najczęściej sporządzanych opracowań zalicza się³⁵:

- ↪ opis wojskowo-geograficzny;
- ↪ monografie wojskowe;
- ↪ wojskowe opisy specjalne;
- ↪ informatory;
- ↪ opracowania kartograficzne;
- ↪ notatkę operacyjno-geograficzną.

³⁵ Por. Metodyka prowadzenia studiów operacyjnych własnego kraju jako części TDW, ASG WP, Warszawa 1984, s. 14.

Opis wojskowo-geograficzny stanowi zbiór danych o rejonie operacyjnym. Dane dotyczą tych wiadomości o rejonie operacyjnym, które potrzebne są do prowadzenia operacji. **Nie może to być zbiór danych encyklopedycznych o ocenianym rejonie.** Szczegółowość opisu ocenianego rejonu powinna wynikać z charakteru i skali przyszłych działań.

Opis wojskowo-topograficzny dotyczy studium operacyjnego powierzchni w aspekcie działania przyrody i człowieka na oceniany rejon. Stanowi on uzupełnienie treści map topograficznych, których nie można przedstawić graficznie.

Monografie wojskowe dotyczą określonego problemu związanego z prowadzeniem operacji w aspekcie założonego celu. **Nie stanowią zbioru danych o rejonie operacyjnym, lecz stanowią studium z dziedziny sztuki wojennej. Dotyczą określenia wpływu warunków w danym rejonie operacyjnym na przygotowanie i prowadzenie operacji.** Wnioski powinny zawierać treści dotyczące operacyjnego przygotowania rejonu w aspekcie charakteru i założonego celu przewidywanej operacji. Opis ten zawiera ocenę rejonu operacyjnego z uwzględnieniem doświadczeń z minionych bitew. Monografia wojskowa powinna w swych treściach przejawiać kompleksowość, całościowe postrzeganie problemu z uwzględnieniem tego, co jest specyficzne i istotne.

Wojskowe opisy specjalne dotyczą wybranych zagadnień z zakresu jednej z właściwości rejonu operacyjnego w aspekcie wpływu na wszelkie rodzaje działań. Mogą dotyczyć opisów jednego z obiektów geograficznych (rzeki, jeziora, ukształtowania powierzchni, komunikacji, itp.) oraz warunków społecznych lub ekonomicznych w aspekcie prowadzenia operacji.

Informatory stanowią zbiór szczegółowych danych, głównie dotyczących operacyjnego przygotowania rejonu działań. Przedstawiają stan rze-

czywisty ocenianego rejonu w formie tabelarycznej lub graficznie na mapach.

Opracowania kartograficzne przedstawiane są w postaci map: geograficznych, topograficznych i specjalnych. Odzwierciedlają one statyczny obraz ocenianego rejonu. Opracowywane są w różnych skalach w zależności od wielkości ocenianego obszaru i szczebla, któremu mają służyć.

Notatka operacyjno-geograficzna jest dokumentem roboczym, opracowanym w wyniku oceny obszaru przyszłych działań. Treść notatki powinna mieć charakter analityczny. Zakres jej szczegółowości powinien dotyczyć nie opisów lecz wniosków wynikających z analitycznej oceny rejonu operacyjnego. Sporządza się na mapie 1:250 000, na której zamieszcza się te obiekty, które mają znaczenie operacyjne.

W przypadku podróży studyjnej, ze względu na cel dydaktyczny, żadna z wyszczególnionych form opisu w czystej formie nie wystąpi. **Należy sądzić, że podstawową formą opisu powinna być monografia wojskowa rejonu operacyjnego uzupełniana innymi formami w zależności od wymaganego stopnia szczegółowości.**

1.3. Metody oceny rejonów operacyjnych

Rozumiane metody wymagają jednoznacznej interpretacji, pomimo to, że nauka dopuszcza wieloznaczność pojęć. Metoda, to „*sposób postępowania, stosowany świadomie, konsekwentnie i systematycznie; zespół czynności i środków użytych dla osiągnięcia celu; sposób wykonania zadania, rozwiązania problemu; zespół założeń ogólnych, przyjętych w określonych badaniach*”.³⁶ Metoda naukowa, to „*ściśle określony sposób postępowania w celu naukowego zbadania danego fragmentu rzeczywistości*.”³⁷ Pojęcie metoda, to sposób postępowania, starannie obmyślony, co do oczekiwanego

³⁶ W. Kopaliński, Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych, WP, Warszawa 1994.

³⁷ Słownik współczesnego języka polskiego, wyd. Reader's Digest, Warszawa 1998, tom 1.

go efektu oraz zespół czynności i środków. Temu co pragniemy osiągnąć towarzyszą określone sposoby i środki, które podporządkowane są celowi działania. Stąd, metoda ściśle podporządkowana jest celowi działania. Dlatego też, przez metodę badań rozumiany jest „*zespół teoretycznie uzasadnionych zabiegów koncepcyjnych i instrumentalnych obejmujących najogólniej całość postępowania badacza, zmierzającego do rozwiązania określonego problemu naukowego*”.³⁸ Termin „metoda” może być rozumiany wielorako. **Metoda naukowa**, jako proces badań, jako zasada, idea, dyrektywa badawcza, jako metoda rozwiązywania danego problemu oraz jako algorytm postępowania. Pojęcie „metoda” ma przy tym szerokie i wąskie znaczenie. W szerokim znaczeniu określa charakter i zakres danych badań, w wąskim zaś powtarzalne sposoby rozstrzygania zadań związanych z realizacją badań zgodnie z przyjętą metodą w znaczeniu szerokim. Wąskie pojmowanie metody określa się często jako **technikę badań**. Natomiast szerokiemu aspektowi metody niekiedy przypisuje się pojęcie „procedury”. Procedura to *zbiór norm określających jakieś działanie lub postępowanie; także działanie lub postępowanie według tak określonych zasad*³⁹. A zatem, w szerokim znaczeniu metoda oznacza postępowanie proceduralne na drodze rozwiązywania problemu naukowego. Określa tok postępowania, kolejność zdarzeń i rzeczy.

W węższym znaczeniu metoda rozumiana jest jako **technika badań**. Technika badań rozumiana jest jako czynność, w miarę jednorodna, zmierzająca do uzyskania pożądaných informacji. Wg T. Pilcha techniki badań to, *czynności praktyczne, regulowane starannie wypracowanymi dyrektywami, pozwalającymi na uzyskanie optymalnie sprawdzalnych informacji, opinii, faktów*.⁴⁰ Natomiast pod pojęciem narzędzi badawczych rozumiane są przedmioty służące do realizacji wybranych technik badań. **Do znacze-**

³⁸ T. Pilch, *Zasady badań pedagogicznych*, wyd. „Żak”, Warszawa 1995, s. 42.

³⁹ Słownik współczesnego języka polskiego, wyd. Reader's Digest, Warszawa 1998, tom 2.

⁴⁰ T. Pilch, *Zasady ...*, s. 42.

nia technik przywiązane jest znaczenie czasownikowe, natomiast do narzędzi rzeczownikowe.

Wg kryterium rozwiązywanych problemów naukowych (zadań badawczych) wyszczególniono metody: **empiryczne, teoretyczne i heurystyczne**⁴¹. Pod pojęciem metod empirycznych rozumiane są metody służące do zdobycia wiedzy empirycznej o walce zbrojnej. Badania empiryczne są zawsze skierowane bezpośrednio na **obiekt materialny walki zbrojnej** lub jego **modelowy odpowiednik**. Tym **obiektem materialnym walki zbrojnej** jest **środowisko**, rozumiane jako *geoprzestrzeń*⁴² oraz siły. Przedmiotem badań są realnie istniejące **siły zbrojne** przeciwnych stron oraz **środowisko prowadzenia walki zbrojnej**. Natomiast abstrakcyjnym, modelowym odpowiednikiem walki zbrojnej na szczeblu operacyjnym jest **operacja**, w której badane są **relacje wewnętrzne** (zachodzące wewnątrz podmiotów walki zbrojnej). W modelach **bitew** badamy **relacje zewnętrzne** (zachodzące pomiędzy podmiotami walki) oraz **relacje ogólne** zachodzące w **środowisku prowadzenia walki pomiędzy podmiotem, przedmiotem i środowiskiem walki**. Materialny przedmiot walki zbrojnej **siły i obszar** są możliwe do zbadania metodami praktycznymi. Natomiast, aby zbadać abstrakcyjny przedmiot walki zbrojnej, należy zbudować model operacji i w wyniku stosowania metod teoretycznych wnioskować o jego rozwoju. W związku z tym, że paradoksem by było tworzyć rzeczywisty materialny model walki zbrojnej dla celów naukowych, w badaniach naukowych posługujemy się modelami o określonym poziomie realności i możliwości działania, dotyczącego eksperymentów wojskowych.

Do głównych metod stosowanych w badaniach naukowych przy podejściu praktycznym wyszczególnia się: **obserwację, eksperyment, badanie**

⁴¹ Por. E. Wiśniewski, *Metodyka wojskowych badań naukowych*, Część I zeszyt 3, ASG WP, Warszawa 1990.

⁴² Pod pojęciem geoprzestrzeni rozumiane są uwarunkowania środowiska geograficznego, w którym prowadzone są działania militarne. Por. Z. Lach, A. Łaszczuk, Z. Nowak, *Ocena terenu wg NATO, AON*, Warszawa 2000, s. 6.

opinii. Co nie oznacza, że nie stosowana jest gama innych metod, dotyczących badań teoretycznych i heurystycznych jako metody uzupełniające. Fakty naukowe zebrane podczas badań empirycznych poddaje się opracowaniu naukowemu, które polega na interpretacji adekwatnej rzeczywistości naukowej. Podstawowe sposoby ich przetwarzania realizowane są w badaniach wojskowych narzędziami badawczymi z grupy metod teoretycznych. W ramach podróży studyjnej główną metodą jest obserwacja, a niekiedy w trakcie realizacji ćwiczenia możemy mówić o eksperymencie.

Metody teoretyczne polegają na postrzeganiu faktów naukowych umysłem ludzkim. Przy pomocy umysłu badacz dokonuje oceny materiałów naukowych i dzięki zdolności racjonalnego myślenia dokonuje analiz i uogólnień, które zezwalają mu na budowanie nowej wiedzy naukowej wynikającej z doświadczeń empirycznych lub badań heurystycznych. Metody teoretyczne, dzięki możliwości przetwarzania materiałów faktograficznych pozwalają na budowanie w miarę adekwatnego obrazu rzeczywistości wojskowej. Metody teoretyczne zapewniają:

- ↳ analityczne zbadanie, uporządkowanie i opisanie materiału empirycznego;
- ↳ naukowy rygor myślenia, rozumowania, wnioskowania o zebranym materiale empirycznym;
- ↳ przetworzenie materiału faktograficznego w pojęcia, kategorie, twierdzenia, prawa i zasady oraz zbudowanie w miarę niesprzecznego systemu w postaci hipotez i teorii naukowych;
- ↳ możliwość weryfikacji hipotez i teorii.

Metody teoretyczne opierają się na operacjach myślowych, dlatego też jako dowód naukowy mają mniejszą wartość faktograficzną. Natomiast nikt nie neguje metod teoretycznych, jako narzędzi badawczych w opracowaniu materiału naukowego z badań empirycznych i heurystycznych. Do podstawowych technik badawczych w grupie metod teoretycznych zalicz

się: **analizę i syntezę, abstrahowanie, porównanie, uogólnianie, wnioskowanie.** Omawiając wyszczególnione techniki badań naukowych nie wolno zapominać, że badacz nie będzie stosował tylko jednej z nich, a wręcz przeciwnie, pomimo rozdzielnego wyszczególnienia musi stosować je razem. Sama analiza zjawiska nie zakończona wnioskami staje się fotografią, nie wnoszącą nic nowego do teorii, z wyjątkiem swego obrazu. Dlatego też, pomimo to, że będą omawiane rozdzielnie, to należy postrzegać je wg relacji zachodzących pomiędzy nimi, które mogą wystąpić w aspekcie przedmiotu badań. W procesie oceny rejonów operacyjnych celowo jest stosować metody badań naukowych, dzięki którym można prognozować i weryfikować wypracowane oceny.

Analiza to rozbiór jakiegoś pojęcia czy złożonego przedmiotu na części składowe. Jest ona zarówno operacją myślową (najczęściej w składzie innych metod), jak i samodzielną metodą badawczą. Z uwagi na konieczność uwzględnienia paradygmatu strukturalnego, funkcjonalnego i systemowego w procesie badawczym stosuje się **analizę systemową**. Analiza systemowa nie oznacza zwykłego rozbioru badanego przedmiotu na czynniki pierwsze i ponowne złożenie go wg wzorca. Rozkład na czynniki pierwsze jest wstępem do właściwego postrzegania fragmentów rzeczywistości. Natomiast to, co jest istotne w analizie to postrzeganie zdarzeń, procesów i relacji, które zaistniały podczas myślowego lub faktycznego łączenia zjawisk i procesów wg określonego dla celów badawczych wzorca postępowania. Analiza, to również prowadzenie eksperymentów myślowych, które wynikają z nietypowych łączy zjawisk i przedmiotów. O ile w badaniach empirycznych skupiamy się na udzieleniu odpowiedzi na pytanie „**jak jest?**” i tą rzeczywistość opisujemy. To analityczne postrzeganie problemu pozwala wnikać w takie zdarzenia myślowe, które pozwalają na udzielenie odpowiedzi na pytania:

↳ jakie są przyczyny danego zjawiska?

- ↳ od czego zależy kolejność rzeczy i zdarzeń?
- ↳ jakie prawidłowości występują w badanych zjawiskach?
- ↳ jakie występują związki i zależności?
- ↳ oraz szereg innych pytań w aspekcie badanego przedmiotu.

Analiza prowadzona jest nierozłącznie z syntezą, abstrahowaniem, porównaniem i uogólnianiem, z której powinny być budowane wnioski co do struktury oraz funkcji badanego przedmiotu. W procesie oceny analiza znajduje zastosowanie do oceny rejonu operacyjnego poprzez jego rozkład na **elementy strukturalno-funkcjonalne**. Stąd podczas rozkładu rejonu operacyjnego na czynniki pierwsze należy kierować się ogólnymi założeniami prowadzenia badań naukowych. Analizę rejonu operacyjnego celowo jest prowadzić wg określonego algorytmu:

- ↳ **Położenie militarne badanego rejonu operacyjnego w systemie obszarów strategicznych.**
- ↳ **Położenie geograficzne i geopolityczne badanego obszaru.**
- ↳ **Rozkład badanego rejonu operacyjnego wg kryterium dostępności działania wojsk lądowych. Wyszczególnienie obszarów korzystnych i niekorzystnych do prowadzenia działań operacyjnych.**
- ↳ **Badanie każdej z wyodrębnionych części rejonu operacyjnego w aspekcie przewidywanych działań. W wyodrębnionych częściach ustalić i zbadać zależności pomiędzy środowiskiem a przewidywanymi rodzajami działań operacyjnych.**
- ↳ **Po zbadaniu wyszczególnionych części opisać je w aspekcie badanego celu działań operacyjnych, wyszczególnić zależności pomiędzy wyodrębnionymi obszarami a przewidywanym rodzajem działań oraz relacje pomiędzy poszczególnymi obszarami.**

Ze względu na paradygmat systemu coraz częściej prowadzone są badania naukowe przy pomocy analizy systemowej. Tym co wyróżnia **analizę systemową** od **analizy** jest postrzeganie badanego zjawiska przez system.

A zatem, badane zjawisko musi posiadać cechy systemu: musi być postrzegane w ramach systemu, samo musi być systemem, muszą występować relacje pomiędzy systemem nadrzędnym i podrzędnym oraz relacje wewnątrzsystemowe badanego obiektu. Analiza systemowa udziela odpowiedzi na pytania: **jak jest i dlaczego tak jest?** (*identyfikacja, diagnoza i ocena*); **jak powinno być i co należy zrobić, aby tak było, jak być powinno?** (*prognoza, diagnoza i decyzja*). Analiza systemowa polega na konstruowaniu modelu pojęciowego badanego zjawiska. Różnorodne składowe działań badanego rejonu operacyjnego interpretuje się nie jako luźne zbiory izolowanych obszarów, lecz jako wewnętrznie zintegrowane, kierujące się swoistymi prawidłowościami całości. W analizie systemowej formułuje się szereg pytań w zakresie oceny rejonu operacyjnego. **Jakie elementy fizyczno geograficzne i cywilizacyjne należą do rejonu operacyjnego? Jakie kryterium decyduje o ich przynależności do rejonu operacyjnego? Jakie funkcje spełnia rejon operacyjny w obszarze strategicznym? Jaka rolę spełniają wyodrębnione obszary w rejonie operacyjnym? Jaki jest stopień autonomii wyodrębnionych obszarów w rejonie operacyjnym w aspekcie walki zbrojnej? Jak zmiany wewnętrzne wyodrębnionych obszarów (podsystemów) wpływają na funkcjonowanie systemu jako całości? Jakie występują relacje wewnątrz i zewnątrz rejonu operacyjnego i jaki jest ich wpływ na funkcjonowanie obszaru i rejonu operacyjnego?** Stąd przy takim podejściu badane są nie tylko części rozkładanego obszaru, ale głównie wpływ wyodrębnionych części na całość.

Synteza wyraża się w łączeniu w całość wyodrębnionych przez analizę części badanego rejonu operacyjnego. Nie oznacza to powrotu do pierwotnego obrazu przed rozkładem. Synteza dąży do przedstawienia całościowego obrazu, ale w stosunku do pierwotnego wzbogaca go o wynik analitycznych badań nad częściami rejonu operacyjnego. Zatem **obraz, który powstaje jest jakościowo różny od pierwotnego, bogatszy o te zasady,**

zależności, relacje i funkcje, które zostały ujawnione w toku analitycznych badań. W badaniach rejonu operacyjnego polega to na łączeniu wniosków dotyczących działania wojsk własnych i przeciwnika w ujęciu całościowym przez pryzmat wyszczególnionych kierunków, obszarów dogodnych i niedogodnych. Synteza jest metodą nie występującą samodzielnie, a w relacji z analizą, abstrahowaniem i uogólnianiem. Zasadnicze czynności występujące podczas badań syntetycznych to:

- ⇒ określenie założeń i opracowanie syntetycznego modelu prawdopodobnego rozwoju zdarzeń w ocenianym rejonie, do którego się dąży na podstawie ustaleń analitycznych;
- ⇒ dokonanie syntezy uwarunkowań badanego rejonu;
- ⇒ dokonanie syntezy wiedzy analitycznej o związkach i zależnościach pomiędzy badanymi częściami;
- ⇒ powiązanie w całość wiedzy analitycznej i **zbudowanie nowego obrazu.**

Synteza to również łączenie prostych pojęć czy zdarzeń w całość, a więc formułowanie twierdzeń ogólnych na podstawie uznanych twierdzeń cząstkowych. Synteza nie jest jednak sumą wiedzy uzyskanej w toku analizy elementów przedmiotu badań. Powstający w wyniku syntezy obraz całości przedmiotu badań jest nową, wyższą jakościowo wartością poznawczą, jest rezultatem pracy koncepcyjno-twórczej badacza z materiałem otrzymanym w rezultacie analizy. Synteza pozwala na uzyskanie głębszej, bardziej istotnej wiedzy o przedmiocie badań.

Abstrahowanie występuje jako czynność oraz jako metoda badań polegająca na abstrakcji i stopniowym przybliżaniu badanego rejonu operacyjnego i jego części. W rozumieniu czynnościowym techniki badania, jest czynnością umysłową polegającą na eliminowaniu na poziomie analizy i syntezy pewnych części lub przesłanek, które w danej sytuacji nie są istotne. Pozostawienie ich natomiast w obszarze zainteresowania badacz

w danej chwili może doprowadzić do zdominowania wyniku badań przez zdarzenia jednostkowe. Nie jest to czynność prosta, wymaga od badacza określenia, **co jest ważne w danej chwili?** Za pomocą abstrahowania, można pominąć nieistotne elementy w analizie oraz w syntezie i w ten sposób dokonać uogólnienia pojęć, zjawisk, czy zdarzeń w aspekcie badanego przedmiotu. Stąd, abstrahowanie jest techniką niezwykle ważną, pozwalającą określić, **co jest ważne na danym poziomie?** Abstrahowanie zwykle przebiega w dwóch etapach: **pierwszy nazywany abstrahowaniem wyjściowym - polega na stworzeniu ogólnego modelu badanego przedmiotu** (np. wyodrębnienie rejonu operacyjnego, kierunku, stron modelu walki, itp.); **drugi etap zwany stopniowym przybliżaniem lub konkretyzacją - polega na odrzucaniu wszystkiego co nie ma związku z badanym rejonem operacyjnym i przewidywanym działaniem.** Poprzez to, dochodzi się do rzeczywistego obrazu o oczekiwanym poziomie zainteresowania operacyjnego.

Porównanie jest techniką badawczą polegającą na porównaniu otrzymanego obrazu w wyniku badań naukowych z obrazem o podobnej funkcji i przeznaczeniu. Niekiedy następuje odwołanie się do wzorca, sprawdzonego i uznanego. Poprzez porównanie zjawisk badanego przedmiotu następuje określenie podobieństw i różnic oraz odniesienie ich do innych badanych rejonów bądź wyodrębnionych w nich części. Porównanie stanu badanych wyodrębnionych części i rejonów do stanów przeszłych i teraźniejszych pozwala wnioskować o rozwoju rejonu (zwykle makroregionu gospodarczo-politycznego). Polega to na odwołaniu się do minionych wojen i konfliktów w aspekcie współczesnych zdarzeń z obszaru walki zbrojnej. Porównanie zasad, faktów, zdarzeń pozwala wnioskować o rozwoju sytuacji w danym rejonie operacyjnym w określonych warunkach. Aby porównanie spełniało kryterium naukowości muszą być zachowane pewne zasady: **porównywalne zjawiska muszą być podobnego ro-**

dzaju i pozwalać się oceniać wg tego samego kryterium; należy ujawniać nie tylko podobieństwa, ale również i różnice; należy porównywać cechy istotne dla badanych rejonów i prognozowanych zjawisk.

Uogólnianie jest metodą nierozłącznie stosowaną we wszystkich technikach badawczych. Polega na myślowym wyodrębnianiu z materiałów badań analitycznych, syntetycznych, abstrahowania i porównania takich twierdzeń, które dotyczą zdarzeń jednostkowych, a znajdują odbicie w rzeczywistości szerszej niż aspekt badanego zjawiska. A zatem jest to przechodzenie od szczegółów do ogółów na zasadzie łączenia cech podobieństwa z sumy jednostkowych zdarzeń do generalnych stwierdzeń. Uogólnianie stosowane w badaniach rejonów operacyjnych musi zachowywać ograniczenia: czasowe, przestrzenne, rzeczowe badanych części rejonów oraz warunki środowiska fizyczno-geograficznego i cywilizacyjnego. Stąd formułowane zasady i uogólnienia muszą posiadać odniesienie czasowe, przestrzenne, rzeczowe oraz geoprzestrzenne ocenianego rejonu operacyjnego.

Analizując i łącząc fakty o danym rejonie operacyjnym w toku badań uzyskuje się nową wiedzę o przedmiocie badań. Wiedzę tę zdobywa się dzięki rozumowemu wyprowadzaniu nowej wiedzy z wiedzy już istniejącej. Czynność tę określa się mianem **wnioskowania**. Do podstawowych sposobów wnioskowania zalicza się dedukcję i indukcję. Dedukcja to wnioskowanie, w którym konkluzja wynika logicznie z przesłanek wynikających z analizy i syntezy ocenianego rejonu. **Indukcja** dąży do uogólnienia i to jest jej celem. We wnioskowaniu indukcyjnym dobiera się racje do następstw, a nie odwrotnie. Opisy faktów będących punktem wyjścia indukcji wynikają z odpowiednich wyjaśniających uogólnień. Z indukcją mamy więc do czynienia wówczas, gdy tłumaczenie jest tłumaczeniem uogólniającym, gdy domyślamy się twierdzenia ogólnego na podstawie faktów. Postępowanie indukcyjne polega na zbieraniu faktów jednostko-

wych, ich uogólnianiu, stawianiu hipotez i ich uzasadnianiu oraz weryfikowaniu w konfrontacji z rzeczywistością. Opiera się ono na doświadczeniu empirycznym zarówno podczas wykrywania nowych twierdzeń, jak i ich uzasadniania. W procesie oceny rejonu operacyjnego do metod wnioskowania znajdujących zastosowanie w walce zbrojnej zalicza się również **analogię**. Wnioskowanie tego typu opiera się na założeniu, że w walce zbrojnej, obok obiektywnie występujących różnorodności, istnieje również obiektywne podobieństwo rzeczy, zjawisk i procesów. Ustalone przez porównanie podobieństwo obiektów (zjawisk, procesów, cech) walki zbrojnej daje możliwość wnioskowania o nich na podstawie analogii. Jeżeli dwa przedmioty są do siebie podobne pod jakimś względem, to mogą być również podobne pod innymi względami stwierdzonymi dotychczas tylko u jednego przedmiotu. Metoda ta pozwala również na ustalenie różnic między badanymi zjawiskami. Wnioskowanie przez analogię nigdy nie jest całkowicie pewne. Jest ono tylko w większym lub mniejszym stopniu **prawdopodobne**. Analogia odgrywa jednak duże znaczenie w pozyskiwaniu wiedzy o operacji. Badacz wojskowy, nie rozporządzając wystarczającym materiałem empirycznym, nie mając możliwości eksperymentowania, musi odwołać się do analogii. Stąd poszukiwanie podobieństw między zjawiskami badanymi a zjawiskami dobrze mu znanymi z przeszłości. Na analogii opiera się również modelowanie, łącznie z konstruowaniem koncepcji ćwiczenia.

Z grupy metod praktycznych w ocenie rejonów operacyjnych najbardziej przydatna jest obserwacja. Obserwacja - polega na planowym i systematycznym postrzeganiu przedmiotów, zjawisk i procesów w celu uzyskania wiedzy o rejonie operacyjnym. Służy m.in. do wykrywania zależności między zdefiniowanymi stanami pożądanymi z *aksjologicznego punktu*

widzenia,⁴³ a ich stanem zastanym włącznie z jego uwarunkowaniami. Po-
przez obserwację udzielamy odpowiedzi na pytanie ogólne „**jak jest?**” Obserwacja polega na: postrzeganiu, rozpoznawaniu badanego zjawiska, dokonywaniu ocen i ich opisu. Stanowi główną i najczęściej stosowaną metodę uzyskiwania nowych faktów o rejonie operacyjnym, postrzegania procesów zachodzących w walce zbrojnej oraz przygotowania do niej sił zbrojnych. Wg kryterium związku badacza z ocenianym rejonem operacyjnym obserwacja może być: zamierzona, bezpośrednia, czynna, okresowa, zwykle zbiorowa, w warunkach naturalnych i instrumentalna. Wyszczególnione cechy obserwacji mówią o stosunku badacza do ocenianego rejonu. Obserwacja jest kolejnym etapem realizacji procesu oceny rejonu operacyjnego. Po etapie oceny metodami teoretycznymi rejonu operacyjnego następuje konfrontacja wypracowanych wniosków z rzeczywistością. W tym etapie sporządzania oceny celowo jest poprzez obserwację rejonu operacyjnego zweryfikować wnioski z badań teoretycznych z rzeczywistością. Kolejny etap sporządzania oceny rejonu operacyjnego to uporządkowanie posiadanej wiedzy metodami teoretycznymi i opracowanie wniosków w formie monografii wojskowo-geograficznej.

Eksperyment w badaniach rejonu operacyjnego może być wyrażony w formie ćwiczenia. Po dokonaniu oceny warunków fizyczno-geograficznych, określeniu możliwości wykorzystania operacyjnego przygotowania terenu, można na podstawie wniosków zorganizować ćwiczenie. Ćwiczenie jest modelem walki zbrojnej. Na podstawie użytych sił i relacji zachodzących pomiędzy nimi można wnioskować o potrzebach operacyjnego przygotowania terenu. Jednak należy podkreślić, że celem

⁴³ Aksjologia to dziedzina wiedzy zajmująca się określaniem pewnych wartości badanych przedmiotom w aspekcie kryteriów i podstaw ich wartościowania. Z aksjologicznego punktu widzenia można w procesie oceny rejonu operacyjnego określić skalę wartości poprzez bonitację punktów dla każdego ocenianego przedmiotu. Następnie poprzez zliczenie wartości tych kryteriów wnioskować o treści oceny. Ze względu na to, iż jest to złożony proces oceny realizowany w różnych warunkach geofizycznych i cywilizacyjnych celowo jest stosować go tylko do wybranych przedmiotów, których podobieństwo cech można jednoznacznie określić, np. drogi, obiekty drogowe, baza koszarowa itp.

podróży studyjnej nie jest opracowanie planu operacji, a nauka sporządzania operacyjnej oceny. Stąd w tym przypadku nie występuje konieczność przeprowadzenia ćwiczenia, czego nie należy wykluczyć w przypadku sporządzania ocen dla potrzeb planowania operacyjnego.

II PRZYGOTOWANIE PODRÓŻY STUDYJNEJ

Przygotowanie podróży studyjnej jest bardzo ważnym przedsięwzięciem, ponieważ od jej strony organizacyjnej i merytorycznej uzależniona jest realizacja celów kształcenia. Stąd zasadne jest postawienie pytania. **Jak przygotować podróż studyjną, aby osiągnąć założone cele kształcenia?** Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że w okresie przygotowania zbyt mało miejsca poświęca się stronie dydaktycznej tego przedsięwzięcia. Analiza dotychczasowych doświadczeń wskazuje na potrzebę wypracowania takiego modelu przygotowania podróży studyjnej, który uwzględniał by specyfikę rozważanych problemów. Oznacza to między innymi potrzebę określenia grupy czynności i przedsięwzięć **organizacyjno-dydaktycznych i dydaktycznych** wynikających każdorazowo ze specyfiki podróży.

2.1. Czynności organizacyjno-dydaktyczne

Do grupy czynności organizacyjno-dydaktycznych wynikających każdorazowo ze specyfiki podróży studyjnej celowo jest zaliczyć:

- ↳ **określenie celu głównego i celów szczegółowych podróży studyjnej;**
- ↳ **wybór rejonu operacyjnego;**
- ↳ **określenie czasu trwania podróży studyjnej;**
- ↳ **opracowanie harmonogramu przygotowania podróży studyjnej;**
- ↳ **opracowanie koncepcji podróży studyjnej;**

- ⇒ **przeprowadzenie rekonesansu;**
- ⇒ **opracowanie planu podróży studyjnej;**
- ⇒ **opracowanie założeń i wytycznych;**
- ⇒ **opracowanie treści zadań zbiorowych i indywidualnych;**
- ⇒ **akceptowanie planu podróży studyjnej.**

Określenie *celu głównego* i *celów szczegółowych* podróży studyjnej w procesie dydaktycznym wynika z głównych założeń kształcenia bądź uwarunkowań wynikających z sytuacji polityczno-militarnej państwa. Nierozłączne jest z *wyborem rejonu operacyjnego*, w którym dany cel można realizować. Jeżeli za główne kryterium przyjąć cel poznawczy, to można podróż studyjną prowadzić systematycznie w rejonach operacyjnych położonych na całym obszarze kraju. Natomiast jeżeli cel podróży studyjnej wynika z sytuacji polityczno-militarnej to celowo jest je prowadzić na prawdopodobnych kierunkach działania potencjalnego przeciwnika.⁴⁴ Jednym z celów podróży studyjnej może być zbadanie przydatności danego rejonu operacyjnego do określonego charakteru działań. Wówczas charakter działań opóźniających, obronnych bądź zaczepnych determinuje wybór obszaru podróży studyjnej. Natomiast, jeżeli przedsięwzięcia studium terenowego posiadają charakter planistyczno obronny wówczas głównym kryterium jest kierunek działania realnego przeciwnika. W działalności dydaktycznej przedsięwzięcia studium terenowego zmierzają do realizacji celu kształcenia, którym jest nauka prowadzenia operacyjnej oceny terenu. Stąd w procesie kształcenia należy kierować się określeniem takiego celu, który odpowiada adekwatnej rzeczywistości dydaktycznej i politycznej.

⁴⁴ W literaturze przedmiotu wyszczególnia się przeciwnika: hipotetycznego, potencjalnego i realnego. Przeciwnika hipotetycznego przyjmuje się w ćwiczeniach. Natomiast przeciwnik potencjalny to każde państwo posiadające siły zbrojne, czyli instrument oddziaływania militarnego. Przeciwnik realny to państwo posiadające siły zbrojne i wyrażające polityczną wolę agresji. W otoczeniu geopolitycznym Polski nie występują państwa, które mogą być traktowane jako przeciwnik realny. Natomiast państwa, które nie są we wspólnym sojuszu można postrzegać jako potencjalnego przeciwnika.

Planowany *czas trwania podróży studyjnej* warunkuje czynności organizacyjno-dydaktyczne. Nasuwa się pytanie: „*jak długo prowadzić studium operacyjne terenu?*” Odpowiedź warunkowana jest potrzebami prowadzenia studium. Stąd pierwotnie należy udzielić sobie odpowiedzi na pytanie: „*czemu służy studium operacyjne terenu?*” Jeżeli służy głównym zadaniom planowania operacyjnego, to determinowane jest rozwojem sytuacji operacyjno-strategicznej. Natomiast jeżeli służy celom dydaktycznym to powinno pod względem czasowym zapewniać realizację założonych celów kształcenia. W AON na realizację podróży studyjnej, w ramach której jest realizowane studium operacyjne terenu, zwykle przeznaczają się dziesięć dni roboczych.⁴⁵ Sporządzenie *harmonogramu przygotowania podróży studyjnej* pozwala do określonych przedsięwzięć podejść w sposób zorganizowany. Jednocześnie na organizatorów tych przedsięwzięć nakłada dyscyplinę wykonawczą.

Opracowanie koncepcji nadaje dalszym przedsięwzięciom organizacyjno-dydaktycznym i dydaktycznym charakter zorganizowany i ukierunkowany ściśle na realizację założonego celu głównego i celów szczegółowych. Stąd takie przedsięwzięcie, które rozwijane jest w planach szczegółowych wymaga akceptacji. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że koncepcja powinna zawierać: cel główny i cele szczegółowe, wskazywać obszar ich realizacji, wyszczególniać etapy realizacji celów kształcenia, wskazywać główne problemy rozważane w poszczególnych etapach podróży studyjnej. Integralną częścią koncepcji powinien być wykaz problemów wymagających naświetlenia w trakcie wykładów, zajęć seminaryjnych i ćwiczeń. Po akceptacji koncepcji podróży studyjnej można

⁴⁵ Wydzielony czas zwykle przedzielają dwa dni wolne od pracy. Sam przebieg podróży studyjnej nie jest determinowany jednostkami lekcyjnymi. Przedsięwzięcia dydaktyczne, poznawcze, kulturalne zaplanowane są od godzin rannych do wieczornych. W dni wolne od pracy zwykle planowane są przedsięwzięcia wzbogacające wiedzę studentów z dziedziny, kultury i sztuki oraz historii i innych wartości poznawczych makroregionu. Por.: Plan podróży studyjnej. „Galicja-2001”, AON, Warszawa 2000 oraz Plan podróży studyjnej. „Żubr-2001”, AON, Warszawa 2001.

przystąpić do realizacji zadań planistycznych i dydaktycznych. Zadania planistyczne realizuje autor podróży studyjnej. Natomiast część dydaktyczna spoczywa na współorganizatorach lub współodpowiedzialnych za realizację tego przedsięwzięcia.

W zakresie działalności organizacyjno-planistycznej niewątpliwie najważniejszą rolę odgrywa *rekonesans obszaru podróży studyjnej*. Aby to przedsięwzięcie odbywało się sprawnie należy do jednostek wojskowych i instytucji, w których planowany jest pobyt wysłać wcześniej plan rekonesansu mówiący o celu i głównych przedsięwzięciach wymagających uzgodnienia. Można postawić tezę, że właściwie przeprowadzony rekonesans gwarantuje niezakłócony przebieg podróży studyjnej pod względem organizacyjnym. Podczas rekonesansu należy rozwiązać węzłowe problemy związane z zakwaterowaniem i pobytem w danym obszarze uczestników podróży studyjnej oraz sprecyzować główne problemy służące realizacji celów kształcenia. Należy sprecyzować miejsca odpowiadające realizacji celów dydaktycznych.

Po uzgodnieniu zagadnień organizacyjnych i merytorycznych należy przystąpić do opracowania *planu podróży studyjnej*. Plan podróży studyjnej powinien zawierać: cel, etapy, skład uczestników oraz przebieg podróży studyjnej (por. zał. 12-14). Najważniejszą częścią planu jest przebieg podróży studyjnej, w którym zawarty jest rozkład czasowy wszystkich przedsięwzięć realizowanych podczas podróży pod względem organizacyjnym i merytorycznym, ze wskazaniem na osoby odpowiedzialne za ich realizację. Częścią uzupełniającą pod względem merytorycznym i metodologicznym planu podróży są *założenia* oraz materiały pomocnicze. Założenia wskazują na potrzebę przeprowadzenia studium operacyjnego ze zwróceniem uwagi na zadania cząstkowe realizowane w ramach podróży. Jeżeli studium operacyjne przeprowadzane jest tylko w celu realizacji przedsięwzięć dydaktycznych, wówczas założenia wprowadzają w sytuację opera-

cyjną. Natomiast jeżeli studium wynika z potrzeb realizacji przedsięwzięć planistyczno-obronnych wówczas nie mówimy o założeniu a o zadaniu wynikającym z koncepcji przewidywanych działań.

Z planu przebiegu podróży studyjnej wynikają *zadania zbiorowe i indywidualne* wymagające przygotowania przez studentów na podróż studyjną określonych zagadnień. Zbiorowe przygotowanie się studentów do podróży studyjnej wynika z głównych założeń realizacji jej celu. Natomiast zadania indywidualne wynikają z poziomu rozwiązywania poszczególnych problemów szczegółowych. Studenci przed podróżą studyjną powinni znać zakres zadań zbiorowych i indywidualnych z takim wyprzedzeniem, aby do ich realizacji przygotować się co najmniej na poziomie zadowalającym. Oddzielny zakres stanowią zadania wymagające opracowania po podróży studyjnej. Znajomość tych zadań w wymiarze interpersonalnym nadaje podróży charakter celowego i zorganizowanego przedsięwzięcia dla jej uczestników. Pozwala rozwijać zainteresowania szczegółowe, co powoduje inspirowanie aktywność wśród jej uczestników.

2.2. Czynności dydaktyczne

Do czynności dydaktycznych należy zaliczyć:

- **przygotowanie i przeprowadzenie wykładu z geografii wojennej** na temat: „Struktura obszaru kraju pod względem strategicznym i operacyjnym oraz charakterystyka obszaru podróży studyjnej”;
- **przygotowanie i przeprowadzenie wykładu z historii sztuki wojennej** na temat „Charakter operacji i walk prowadzonych w obszarze podróży studyjnej”;
- **przygotowanie i przeprowadzenie w zakresie sztuki operacyjnej ćwiczeń** spinających całość problemów na bazie wyżej wymienionych wykładów, których treścią będzie *sporządzenie operacyjnej*

oceny obszaru podróży studyjnej na mapie ze szczególnym uwzględnieniem operacyjnego przygotowania terenu.

Wykład z geografii wojennej powinien przybliżyć uczestnikom podróży studyjnej ogólne założenia dotyczące podziału obszaru kraju pod względem strategicznym i operacyjnym, jednocześnie powinien wskazywać kryteria wyróżniające takie obszary. Główna część wykładu powinna dotyczyć geografii gospodarczej makroregionu i eksponować znaczenie gospodarki tego regionu do pokojowego i wojennego funkcjonowania państwa oraz sił zbrojnych. Znajomość takich faktów pozwala wnioskować o znaczeniu rejonu operacyjnego nie tylko pod względem militarnym, ale i gospodarczym. Wiedza z tego obszaru pozwala również wnioskować o innych zagrożeniach, które mogą ujawnić się dopiero w trakcie kryzysu lub wojny. Do głównych zagrożeń można zaliczyć:

- ↳ **napięcia społeczne** związane: ze strukturą narodowościową ludności, z sympatiami politycznymi, ze statusem społecznym ludności itp.;
- ↳ **zagrożenia ekologiczne**, które mogą ujawnić się dopiero w wyniku destrukcyjnego oddziaływania na oceniany obszar. Są to wszelkiego rodzaju zamierzone i niezamierzone skażenia przemysłowe oraz inne;
- ↳ inne.

Wykład ten również powinien przybliżyć studentom elementy operacyjnego przygotowania terenu oraz określić wpływ pokrycia naturalnego i sztucznego na charakter przewidywanych działań.

Wykład z historii sztuki wojennej powinien przybliżyć znaczenie operacji i walk prowadzonych w obszarze podróży studyjnej w aspekcie celów i środków walki. Wiedza z zakresu historii pozwala wnioskować przez analogie o przyszłych wydarzeniach na podstawie minionych. Pozwala również uniknąć „błędów militarnych”. Jest podstawą do kształtowania postaw patriotycznych.

Natomiast *ćwiczenia w przedmiocie sztuka operacyjna* powinny zmierzać do nauki operacyjnej oceny terenu na podstawie mapy oraz wskazywać: „*co jest w danej sytuacji ważne?, co jest celem głównym?*” Postrzeganie terenu pod względem operacyjnym wymusza na badaczu stosowania technik abstrahowania. Ocena nie zakończona wnioskami jest tylko fotografią opisującą stan faktyczny. Natomiast umiejętność budowania wniosków świadczy o rozumieniu problemów operacyjnych. Postrzeganie tych problemów powinno mieć szerszą bazę teoretyczną z możliwością przełożenia posiadanej wiedzy na czynności praktyczne.

Wyszczególnione przedsięwzięcia dydaktyczne pozwalają lepiej przygotować się uczestnikom podróży studyjnej pod względem merytorycznym. Ukierunkowują indywidualne studiowanie studentów w zakresie realizacji głównego celu podróży studyjnej.

W większym zakresie powinno być skierowane na przygotowanie do podróży studyjnej uczestników podróży studyjnej. Przygotowanie do podróży studyjnej w stosunku do studiów dotychczas poprowadzonych w tym kierunku. Natomiast treść i przedmiot studiów operacyjnych, które w ramach studiowania regionu operacyjnego na podstawie mapy historycznych i współczesnych geograficznych. Aby móc w sposób właściwy do podróży studyjnej pod względem merytorycznym, aby móc w pełni wyżyć z tej podróży w formie wykładów, spotkań, wyjazdów i ćwiczeń. Problematyka tych przedsięwzięć powinna być skierowana na przygotowanie do podróży studyjnej. Tematy wykładów i spotkań powinny być skierowane na wskazanie głównych kierunków studiowania regionu operacyjnego. Jednocześnie powinny stanowić bazę do studiowania regionu operacyjnego. W zakresie geografii wojennej należy być opartej na studiowaniu regionu operacyjnego ocenianego regionu. Wskazanie tych cech, które pozwalają na ocenę regionu operacyjnego wg określonych kryteriów.

ZAKOŃCZENIE

Niniejsze opracowanie wskazuje główne problemy związane z przygotowaniem podróży studyjnej. W przekonaniu autora należy doskonalić proces przygotowania podróży studyjnej, ponieważ od jej strony merytorycznej i organizacyjnej zależy realizacja celów kształcenia. Stąd zasadne jest w procesie przygotowania wyłonienie głównych czynności realizowanych przez autora podróży studyjnej. Powyższe przedsięwzięcia wskazują, iż czynności związane z opracowaniem podróży studyjnej powinny być realizowane z takim wyprzedzeniem, aby możliwa była realizacja założeń dydaktycznych w semestrze poprzedzającym praktyczne przeprowadzenie studium operacyjnego.

W dotychczasowej działalności dydaktycznej można dostrzec brak pewnej konsekwencji. Wynika ona z braku metodycznego działania, które w większym zakresie powinno być skierowane na teoretyczne przygotowanie uczestników podróży studyjnej. Przygotowania do podróży studyjnej w stosunku do studentów dotychczas poprzedzane były instruktażami. Natomiast treść i przedsięwzięcia studium operacyjnego wymagają wcześniejszego studiowania rejonu operacyjnego na podstawie monografii wojskowo historycznych i opracowań geograficznych. Aby studentów przygotować do podróży studyjnej pod względem merytorycznym celowo jest przeprowadzić cykl zajęć w formie: wykładów, zajęć seminaryjnych i ćwiczeń. Problematyka tych przedsięwzięć powinna być ukierunkowana na problemy podróży studyjnej. Tematy wykładów z geografii wojennej powinny wskazać główne kierunki studiowania wiedzy dotyczącej rejonu operacyjnego. Jednocześnie powinny stanowić bazę danych o ocenianym rejonie. W zakresie geografii wojennej istotne jest opisanie pod względem geograficznym ocenianego rejonu. Wskazanie tych cech, które pozwoliły wyłonić rejon operacyjny wg określonych kryteriów.

Tematyka zajęć z historii sztuki wojennej powinna przybliżyć operacje i walki prowadzone w ocenianym rejonie. Na bazie wiedzy historycznej o przyczynach powodzeń i klęsk operacji i walk w ocenianym rejonie powinny być formułowane wnioski dotyczące uniknięcia podobnych błędów. Całość problematyki pod względem teoretycznym powinny łączyć zajęcia seminaryjne, których główną treścią powinny być „Przedsięwzięcia operacyjnego przygotowania terenu w rejonie operacyjnym”. Realizacja tych zajęć powinna łączyć w sobie budowanie wniosków na bazie wiedzy geograficznej i historycznej w zakresie operacyjnego przygotowania terenu dla potrzeb obronnych państwa. Zajęcia seminaryjne powinny wyzwolić twórcze podejście studentów do oceny rejonu operacyjnego. Natomiast zajęcia grupowe powinny dać umiejętności praktyczne sporządzania oceny rejonu operacyjnego na mapie oraz opracowania notatki geograficznej. Zajęcia grupowe powinny dotyczyć tego obszaru, w którym realizowana będzie podróż studyjna.

W wyniku tak przygotowanych teoretycznych i praktycznych przedsięwzięć podróży studyjne nasuwa się pytanie „w jakim celu kontynuować studium terenowe w rejonie operacyjne?” Powodów jest wiele, głównym jak sądzę, jest potrzeba skorygowania wiedzy teoretycznej z właściwym oglądem rzeczywistego terenu. Na podstawie teoretycznego studium były wnioskowane obszary i kierunki, które należy porównać z opisami teoretycznymi. Nie należy utożsamiać tej działalności z rekonesansem zakończonej stawianiem zadań lub korygowaniem wcześniej podjętej decyzji. Ogląd ocenianego obszaru powinien dostarczyć wniosków dotyczących hipotetycznego działania w rejonie operacyjnym wojsk przeciwnika i własnych. Jednocześnie powinien podkreślić potrzeby operacyjnego przygotowania terenu w aspekcie przewidywanych działań. Nie należy oczekiwać, aby prowadzący studium dotarł do każdego miejsca w ocenianym rejonie. Prowadzący studium powinien dokonać oceny tych kierunków i rubieży,

które z punktu operacyjnego posiadają decydujące znaczenie. Oznacza to że są to rubieże i kierunki, które ze względu na swą specyfikę mogą wpływać na kształt, charakter i powodzenie operacji. Dlatego też, autor podróży studyjnej w fazie opracowania koncepcji powinien dokonać wstępnej oceny rejonu operacyjnego, aby wnioskować o późniejszych punktach pracy. Wybór kierunków i rubieży ocenianych praktycznie w terenie powinien pokrywać się z rubieżami i kierunkami wynikającymi ze wstępnej oceny.

Realizacja powyższych przedsięwzięć pozwoli przygotować się uczestnikom podróży studyjnej na wyższym poziomie jednocześnie wyzwoli ich większą aktywność.

6. Encyklopedia Pedagogiczna, Fundacja Imienia, Warszawa 1991.
7. Instrukcja organizacji i prowadzenia studiów operacyjnych własnego kraju (T2S) w Siłach Zbrojnych RP, SGWP, Warszawa 1984.
8. Kaczmarski W., Metodyka pracy w terenie dowódców szeregów i podchorążych, 1114, Warszawa 1997.
9. Kamiński Józef i inni, Geografia wojenna, Wydawnictwo, ASG WP, Warszawa 1981.
10. Kamiński Józef i inni, Metodyka prowadzenia studiów operacyjnych własnego kraju jako części TDW, ASG WP, Warszawa 1983.
11. Klimaszewska A., Urbaniak L., Kompetencje i zadania dowódców jednostek publicznych w zakresie bezpieczeństwa i obronności państwa, ASG WP, Warszawa 1987.
12. Kutrzeba T., Mossor S., Studium planu strategicznego Polski, Wydawnictwo, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1987.
13. Kutrzeba T., Wojna bez walnej bitwy, Bellona, Warszawa 1986.
14. Lach Z., Łaszczyk A., Nowak Z., Ocena terenu walki NATO, ASG WP, Warszawa 2000.
15. Leksykon wiedzy wojskowej, MGN, Warszawa 1975.
16. Metodyka prowadzenia studiów operacyjnych własnego kraju jako części TDW, ASG WP, Warszawa 1984.
17. Okoń W., Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej, wyd. Żak, Warszawa 1987.
18. Piłch T., Zasady badań pedagogicznych, wyd. Żak, Warszawa 1987.
19. Podróż operacyjna „B” „POKUCIE”, Wyższa Szkoła Wojskowa, Warszawa 1987.
20. Podróż operacyjna „A” „PRZEMYSŁ”, Wyższa Szkoła Wojskowa, Warszawa 1987.

Literatura

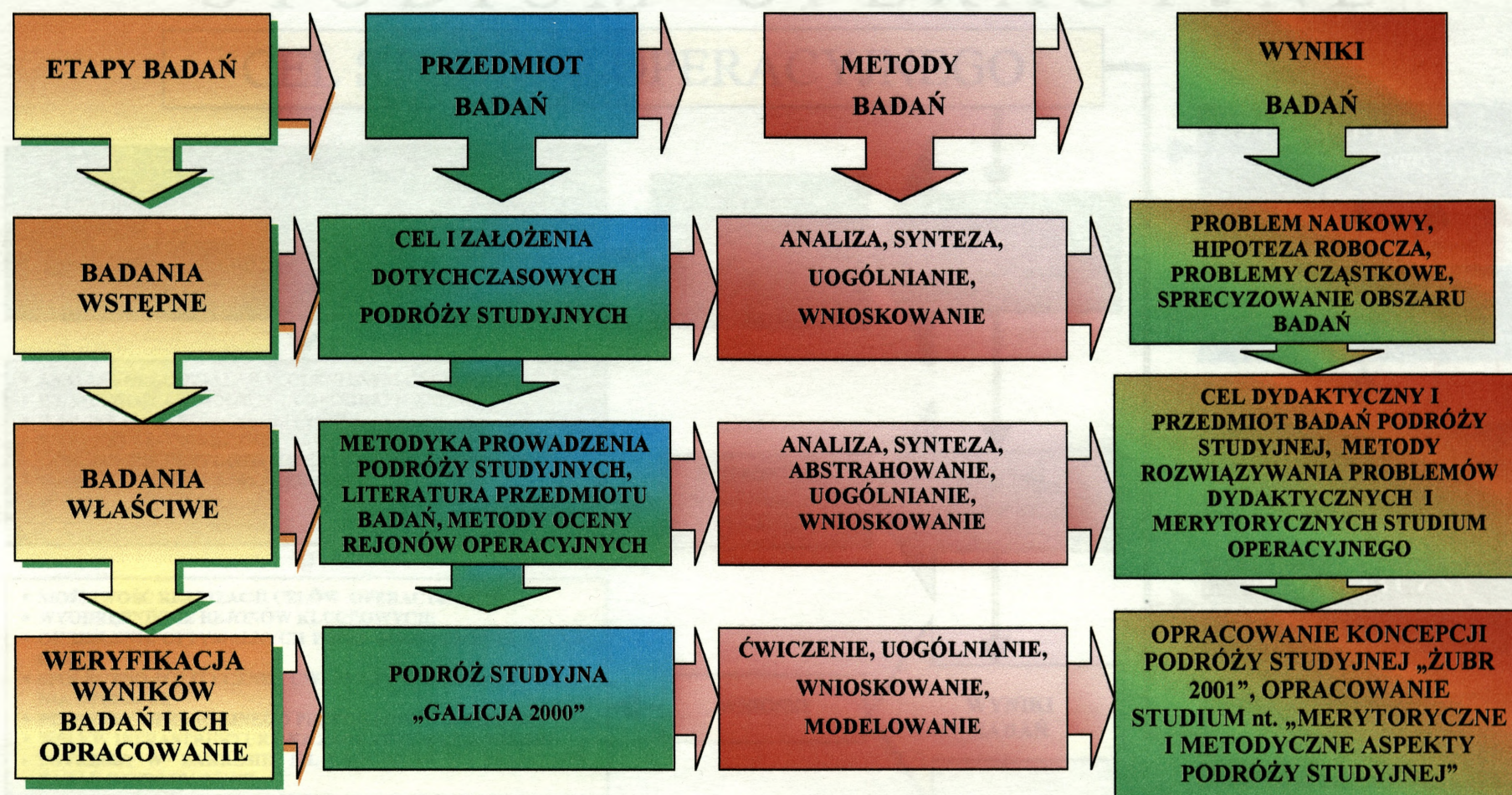
1. Adamus M., Studia wojskowo-geograficzne w polska myśl operacyjna w latach 1918-1939. Rozprawa doktorska, ASG WP, Warszawa 1965.
2. Balcerowicz B., Czynniki geograficzne w strategii wojennej RP, AON, Warszawa 1991.
3. Bauer P., Polak B., Armia Poznań w wojnie obronnej 1939, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1982.
4. Bentkowski T. Podróż polowo-operacyjna i historyczna połączona z ćwiczeniem nr 509, ASG, Warszawa 1968
5. Bujak A., Problemy wykorzystania terenu w działaniach bojowych pk.: „TEREN” , AON, Warszawa 1996.
6. Encyklopedia Pedagogiczna, Fundacja Innowacja, Warszawa 1993.
7. Instrukcja organizacji i prowadzenia studiów operacyjnych teatru zainteresowania strategicznego (TZS) w Siłach Zbrojnych RP, SGWP, Warszawa 1995.
8. Kaczmarek W., Metodyka pracy w terenie dowództw szczebla taktycznego, AON, Warszawa 1997.
9. Kamiński Józef i inni, Geografia wojenna. Vademecum, ASG WP, Warszawa 1980.
10. Kamiński Józef i inni, Metodyka prowadzenia studiów operacyjnych własnego kraju jako części TDW, ASG WP, Warszawa 1984.
11. Klimaszewska A., Urbański L., Kompetencje i zadania władz i administracji publicznej w zakresie bezpieczeństwa i obronności państwa, AON, Warszawa 1999.
12. Kutrzeba T., Mossor S., Studium planu strategicznego Polski przeciw Niemcom, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1987.
13. Kutrzeba T., Wojna bez walnej bitwy, Bellona, Warszawa 1998.
14. Lach Z., Łaszczuk A., Nowak Z., Ocena terenu według NATO, AON, Warszawa 2000.
15. Leksykon wiedzy wojskowej, MON, Warszawa 1979.
16. Metodyka prowadzenia studiów operacyjnych własnego kraju jako części TDW, ASG WP, Warszawa 1984.
17. Okoń W., Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej, wyd. Żak, Warszawa 1996.
18. Pilch T., Zasady badań pedagogicznych, wyd. Żak, Warszawa 1995.
19. Podróż operacyjna „B” „POKUCIE”, Wyższa Szkoła Wojenna, Warszawa 1939.
20. Podróż operacyjna „A” „PRZEMYŚL”, Wyższa Szkoła Wojenna, Warszawa 1939.

21. Program studiów dyplomowych, AON, Warszawa 1999.
22. Przytacznik-Gierowska M., Włodarski Z., Psychologia wychowawcza, PWN, Warszawa 1998.
23. Skrzyp J., Geostrategiczne położenie Polski, AON, Warszawa 1995.
24. Słownik podstawowych terminów wojskowych, MON, Warszawa 1977.
25. Słownik współczesnego języka polskiego, wyd. Reader's Digest, Warszawa 1998.
26. Sobierajski R., Północnonadmorski kierunek operacyjny. Studium operacyjno-taktyczne, ASG WP, Warszawa 1980.
27. Sobierajski R., Ziemie polskie jako teatr wojny – rys historyczny, AON, Warszawa 1996.
28. Steblik W., Armia „Kraków”, MON, Warszawa 1975.
29. Ścibiorek Z., Znaczenie terenu w obronie w warunkach stosowania broni precyzyjnej, Myśl Wojskowa nr 10, Warszawa 1989.
30. Ślemp W., Podstawy teoretyczne przygotowania infrastruktury terenu na potrzeby obronne Wojsk Lądowych, AON, Warszawa 1999.
31. Szymczyk W., Zadania Resortu Spraw Wewnętrznych i Administracji w okresie zagrożenia wojennego i wojny wynikające z potrzeb obronnych państwa i województwa, AON, Warszawa 1998.
32. Sznajder Rudolf J., Taktyczna ocena terenu w działaniach bojowych pułku, ASG WP, Warszawa 1984.
33. Wiśniewski E., Metodyka wojskowych badań naukowych, Część I zeszyt 3, ASG WP, Warszawa 1990.
34. Wojskowo-geograficzny podział obszaru kraju, AON, Warszawa 1994.
35. Wójcik S., Wojskowo-geograficzne warunki obronności obszaru kraju, ASG WP, Warszawa 1982.
36. Wójcik S., Lądowe i morskie teatry działań wojennych, ASG WP, Warszawa 1987.
37. Żegnałek K., i inni, Metodyka kształcenia w Akademii Obrony Narodowej, AON, Warszawa 1995.

ZAŁĄCZNIKI

W Y K A Z Z A Ł Ą C Z N I K Ó W		
Nr	Tytuł załącznika	Liczba stron
1	Procedura badań	1
2	Studium operacyjne	1
3	Wnioski operacyjne z gry wojennej na obszarze Śląska /1937/	1
4	Wyjątek z wytycznych generalnego inspektora sił zbrojnych w sprawie studium terenu /1.VII.1931r./	1
5	Wyjątek ze sprawozdania nr 1 20 DP /maj 1936/	1
6	Wyjątek ze sprawozdania nr 2 20 DP /czerwiec 1936/	2
7	Wyjątek ze sprawozdania z wywiadu terenu w rejonie Rukojnie – Rudomino /1929r./	1
8	Wyjątek z zarządzenia dowódcy 27 DP w sprawie zimowego rozpoznania terenu /1932/	1
9	Wyjątek z instrukcji gen. Berbeckiego dla 3 p.uł. oraz 7,21 i 23 p. a. p. w sprawie studium terenu odcinka śląskiego /5.I.1932 r./	3
10	Podróż operacyjna „A” /„Przemyśl”/	7
11	Podróż operacyjna „B” /„Pokucie”/	8
12	Wyciąg z planu podróży studyjnej /1997/	5
13	Wyciąg z planu podróży studyjnej /1999/	3
14	Wyciąg z planu podróży studyjnej /2000/	5

PROCEDURA BADAŃ

STUDIUM OPERACYJNE

CEL STUDIUM OPERACYJNEGO

- SKŁADOWA CZĘŚĆ OBSZARU PAŃSTWA, TEATRU DZIAŁAŃ WOJENNYCH;
- REJON OPERACYJNY DZIAŁANIA POTENCJALNEGO PRZECIWNIKA;
- REJON OPERACYJNY DZIAŁANIA WOJSK WŁASNYCH;
- OBSZAR ODPOWIEDZIALNOŚCI;
- BAZA LOGISTYCZNA PRZYSZŁYCH DZIAŁAŃ

- ANALIZA CELU DZIAŁAŃ W OCENIANYM OBSZARZE;
- WŁAŚCIWOŚCI ŚRODOWISKA GEOGRAFICZNEGO;
- WARUNKI SPOŁECZNO-POLITYCZNE;
- WARUNKI EKONOMICZNE;
- OPERACYJNE PRZYGOTOWANIE OCENIANEGO REJONU;
- WOJSKA NIEZBĘDNE DO PRZEWIDYWANYCH DZIAŁAŃ W OCENIANYM OBSZARZE

- MOŻLIWOŚĆ REALIZACJI CELÓW OPERACYJNYCH;
- WYODRĘBNIE NIE REJONÓW KLUCZOWYCH;
- OKREŚLENIE OPTIMALNYCH FORM PROWADZENIA OPERACJI;
- SPOŁECZNO-POLITYCZNE UWARUNKOWANIA PROWADZENIA OPERACJI;
- POTRZEBY OPERACYJNEGO PRZYGOTOWANIA TERENU;
- WPŁYW INFRASTRUKTURY NA ZAOPATRYWANIE WOJSK;
- POTRZEBY W ZAKRESIE SIŁ I ŚRODKÓW DO REALIZACJI ZADAŃ OPERACYJNYCH

ELEMENT
OBSZARU KRAJU,
TEATRU DZIAŁAŃ
WOJENNYCH

PRZEDMIOT
BADAŃ

ZAGADNIENIA
PODLEGAJĄCE
OCENIE

ZADANIA
BADAWCZE

WNIOSKI

WYNIKI
BADAŃ

PLANISTYCZNY
(Jak być powinno?)

PROGNOSTYCZNY
(Jak może być?)

DIAGNOSTYCZNY
(Jak jest?)

DYDAKTYCZNY
(Jak badać przedmiot badań?)

METODOLOGICZNY
(Co, jak, gdzie i kiedy badać?)

Wnioski operacyjne z gry wojennej na obszarze Śląska/1937/.

1. W przypadku działania czerwonych korytarzem Lublińskim w celu oskrzydlenia Górnego Śląska od północy niezbędne jest utrzymanie wzgórz w rejonie Będusz – Siewierz – Brudzowice. Przy tym korzystnym jest przeciwuderzenie z rejonu Zarki – Mysłowice na skrzydło przeciwnika.

Linia kolejowa Kraków – Miechów – Wolbrom względnie Kielce – Wolbrom i Kielce – Koniecpol może służyć do przerzutu potrzebnych sił.

Wykonanie tej zaczepnej decyzji wymaga przygotowania obronnego terenów na wzgórzach w rejonie Siewierz oraz na rz. Brynicy pomiędzy m. Brynica – Zendek – Brudzowice.

2. Korytarz Lubliniecki może być wykorzystany przez npla do gwałtownego uderzenia broni pancерnej jednak tylko wyprzedzając wj. piechoty. Łączne i jednoczesne działanie kilku dywizji piechoty /2-3/ i dywizji pancерnej w tym korytarzu wydaje mi się mało prawdopodobne, pod warunkiem, że w lasach Herbskich, Miasteczkowych zostaną wykonane niszczenia, które ograniczą możliwość rozwinięcia się większych sił w tym korytarzu.

GISZ – sygn. 53/2

Wyjątek z wytycznych generalnego inspektora sił zbrojnych w sprawie studiów terenu /1 VII 1931r./.

„Nawiązując do odprawy z dnia 30.V.31r. reguluję niniejszym studia terenowe w sposób następujący:

Dla pogłębienia dotychczasowych studiów i skompletowania danych terenowych z poszczególnych rejonów pogranicznych państwa, jak również dla zwiększenia zaprawy oficerów w ocenie właściwości terenowych – polecam przystąpić niezwłocznie do zorganizowania i uruchomienia prac na następujących zasadach:

I. Celem jest zebranie sumiennie, skontrolowanych i przemyślanych obserwacji i badań terenu, które po przepracowaniu mają być użyte do skompletowania dossiers terenowych poszczególnych rejonów, opracowanych przez PP. Inspektorów Armii.

II. W bieżącym roku budżetowym zapowiedziano w odprawie z dnia 30.V.31r. studium terenu zacieśnione ma być do następujących kwestii:

1/ Przeszkody terenowe dla ruchu npla na drogach od granicy w głąb naszego państwa.

2/ Wnioski, jakie nasuwa badany teren pod kątem widzenia działania artylerii.

ad 1/ Ocena jako przeszkody nie tylko rzek i błot /w różnych porach roku/ lecz i kompleksów leśnych, aglomeracji miejskich i w ogóle ciałnin utrudniających marsze i działania wojenne.

Ocena przejść przez przeszkody pod kątem widzenia różnych broni /np. nośność mostów/, między innymi zwracać uwagę na trudności użycia broni pancernych.

Wskazać, czy przy pomocy prostych i będących realnie w dyspozycji środków są możliwości wzmocnienia istniejących przeszkód bądź stworzenia ich np. podniesienie poziomu wód, zalewy, zniszczenia celowe ciałnin /np. trudne do przejścia groble/, łatwe do wykonania utrudnienia przejścia przez lasy itp.

ad 2/ Na plan pierwszy wysunąć zbadanie warunków obserwacji /głównie naziemnej/ zarówno własnej jak i nplskiej na kierunkach prawdopodobnego posuwania się, a w szczególności przy przeszkodach /opory, łamanie przeszkód/. Punkty obserwacyjne dla prowadzenia ognia na dalekie odległości.

GISZ – sygn. 137/1

Źródło: Adamus M., Studia wojskowo-geograficzne a polska myśl operacyjna w latach 1918-1939. Załączniki do rozprawy doktorskiej. ASG WP, Warszawa 1965, zał. nr 32.

Wyjątek ze sprawozdania nr 1 20 DP /maj 1936 roku/.

„Cel ćwiczenia: Zapoznanie oficerów sztabowych dywizji z przedpołem.¹

Sposób przeprowadzenia ćwiczenia:

Poszczególne grupy² przeprowadzały studium terenu w pasach, oznaczonych na szkicu /.../

Studium terenu oparte było na następujących zadaniach taktycznych:

1/ Zadanie dla grupy „Stopłce”

od 14-16.V: studium zamknięcia przeprawy na rz. Niemen,

od 18-19.V: studium terenu między rz. Niemen i rz. Uszą z punktu widzenia własnych działań osłonowych,

w dniu 20.V: studium terenu odwrotowego z Uszy na bramę horodyską.

2/ Zadanie dla grupy „Winklerowszczyzna”:

od 14-16.V: studium zamknięcia kierunku Mohylno – Howieżna na linii wschodnich skrajów lasów Winklerowszczyzna,

od 18-19.V: studium terenu między lasem Winklerowszczyzna a rz. Uszą z punktu widzenia własnych działań opóźniających,

w dniu 20.V: studium ruchu odwrotowego z Uszy na Stołowicze.

3/ Zadanie dla grupy „Howieżna”

od 14-19.V: a/ studium możliwości użycia odwodów dywizyjnych z rejonu Howieżna na korzyść O.W. „Stopłce”,

b/ wybór pośrednich pozycji opóźniania na Howieżna – Pietru-chowszczyzna – Zawita II,

w dniu 20.V: studium ruchu odwrotowego z Uszy na m. Kreszyn.

4/ Zadanie dla grupy wspólnej:

a/ ppłk Zimmer: studium użycia artylerii dywizji w działaniach na linii rz. Niemen – Winklerowszczyzna,

b/ mjr Guderski: studium zniszczeń na linii rz. Niemen – w pasie między rz. Niemen i rz. Uszą,

c/ mjr Piwoszczuk: studium możliwości użycia przez npla broni panc.

W dniu 20.V. po zakończeniu ćwiczenia mjr dypl. Wayda wygłosił w terenie referat na temat bitwy baranowickiej w roku 1916, następnie odbył się pokaz kilku charakterystycznych obiektów na linii umocnionej górnej Szczary.

GISZ – sygn. 319.

1/ Z przedpołem dywizji na płu. od ogólnej linii Baranowicze – Snów – Nieśwież.

2/ 4 grupy i kierownictwo ćwiczeń.

Wyjątek ze sprawozdania z ćwiczenia nr 2 20 DP /czerwiec 1936/.

Temat ćwiczenia: Studium obrony przejściowej na linii rz. Uszy na odcinku od m. Niedźwiadka Wielka wł. do m. Wielka Lipca wł.

Przyjęte siły: dywizja piechoty wzmocniona dwoma baonami KOP i dyonem artylerii ciężkiej. Razem 11 baonów piechoty, 4 dyony a.l. i 1 dyon a.c.

Ćwiczenie odbyło się w dniu 7 i 8 czerwca pod kierownictwem płk Eplera II Dcy. P.D. /.../.

Założenie do ćwiczenia /oparte na rozwiązaniach przyjętych na zimowym ćwiczeniu aplik. dla ofic. sztabu 20 DP/.

Mapy 1:100 000 Spłpce – Horodyszcz – Nieswież.

I. Położenie ogólne:

120 DP. opóźniając npla na ogólnym kierunku Stołpce – o świcie dnia 7.IV. osiągnęła swym gros linię rzeki Usza.

W styczności z nplem na linii Lubno – Wyczetarowo – Paździeżyce – Siejłowicze pozostały własne oddziały wydzielone, które mają zadanie w ciągu dnia 7.IV. nie dopuścić npla do Uszy.

Na przedpolu dywizji działają zaczepnie 3 W.J. npla z rejonu Żukowy Borek, Stołpce i las Mosiewiczze.

II. Zadanie 120 DP:

Bronić Uszy do wieczora dnia 8.IV. na odcinku Niedźwiadka Wielka wł. – Wielka Lipa wł.

Na pñ. od m. Małe Żuchowicze broni Uszy grupa płk X.

Na pñd. lewe skrzydło sąsiedniej DP broni m. Jaśkiewicz. /.../.

Uwagi i wnioski:

Linię rzeki uszy oceniam jako najdogodniejszą po rz. Niemen pozycje opóźniającą na kierunku Stołpce – Baranowicze.

Szeroka, otwarta i podmokła dolina i dość głębokie koryto stanowią uciążliwa przeszkodę dla piechoty oraz bardzo poważną zaporę ppanc.

Bron pancerna może przekroczyć Uszę bez specjalnych przygotowań technicznych tylko w rejonie gajówki 600 m na pñ-zach. od m. Krety brzeg /pas szerokości od 100 – 150 m./, poza tym na odcinku w górę od m. Studzianki należy się liczyć z możliwością użycia przez npla amfibii: w dół od m. Studzianki linia rz. Uszy jest zupełnie niedostępna dla broni panc.

Przeprowadzone studium obrony doprowadziło do następujących wniosków:

1/ Dla obrony rzeki Uszy na odcinku od m. Niedźwiadka Wielka do m. Wielka Lipa potrzeba minimum 9-ciu baonów piechoty i 4-ch dyonów art. Siły te oceniam jako wystarczające, by opóźnić 2-3 W.J. npla na przeciąg co najmniej 24-ch godzin.

2/ Najważniejszym odcinkiem obrony jest kompleks wzgórz między m. Jamczyce i m. Studzianki /199,7 i 188/. Opanowanie tego masywu odbiera obrońcy najważniejsze obserwatoria, wprowadza n-pla na stanowiska artylerii i bezpośrednio zagraża liniom odwrotowym obrony.

Dla obrońcy tego odcinka potrzeba co najmniej 4-ch baonów piechoty i 2-3 dyonów artylerii.

Odcinek na płu-wsch. od m. Studzianki jest dla obrońcy mniej ważny i jako taki może być broniony słabszymi siłami.

3/ najdogodniejsze podejścia do Uszy istnieją:

- a/ przez las proście na m. Makasze – wzg. 199,7 /kierunek najniebezpieczniejszy i najtrudniejszy do obrony/,
- b/ z lasów Zawita I i II do m. Krety Brzeg i D. Zausze,
- c/ przez m. Horodziej wzdłuż toru kolejowego /podejście częściowo obserwowane/.

Na pozostałych odcinkach podejścia do rz. Uszy są wszędzie daleko i dokładnie obserwowane.

W dolinie rzeki istnieją wszędzie bardzo dogodne warunki dla zorganizowania ciągłej zapory płaskich i dalekich ogni broni maszynowej. Trudno połączyć ogień piechoty tylko w rejonie m. Makasze, przy torze kolejowym i D. Zausze.

W wyniku przeprowadzonych studiów stawiam wnioszek:

1/ Całkowicie wylesić las Proście. Las ten stanowi obecnie najdogodniejszą podstawę wyjściową dla natarcia na m. Makasze – wzg. 199,7. Ponadto las Proście jest najbliższym rejonem stanowisk artylerii npla. Po wylesieniu cała artyleria npla musi być odsunięta za horyzont 165-184, 6-185- las Urwant.

2/ Oczyszczyć dolinę rzeki w rejonie toru kolejowego.

3/ Zakazać wykonywania na rz. Uszy prac melioracyjnych i odwadniających /prace te obecnie są prowadzone w rej. m. Horodziej /.../.

GISZ – sygn. 319.

Wyjatek ze sprawozdania z wywiadu terenu w rejonie Rukojnie – Rudomino
/1929r./

Cele wywiadu w poszczególnych dniach:

4 czerwca: zbadanie:

a/ w jakim stopniu kompleks lesny zawarty między Rukojnie – Kuli a Dworzyszczę /na północ od Rukojnie/ - Błahowieszczęńskaja oraz południowa część kompleksu Miekuny – Ławryszki stanowią przeszkodę dla posuwania się oddziałów od baonu poczynając bez i z artyleria;

b/ Jakie są możliwości obronne defile' Kiena – Wierbuszki.

5 czerwca: zbadanie:

a/ Warunki obrony na linii Kienka – Zabrutany – Mostki oraz linia Górnych Rukojni i Rudomianki;

b/ możliwości działań wschód – zachód lasy Denbiany – Gut Roganie.

6 czerwca: zbadanie:

a/ Wartości obronnej linii Bortkuszki – Wojcieszuny,

b/ wartości obronnej linii Czernica – Rohańce,

c/ wartości obronnej linii Wołkowszczyzna – Kowale,

d/ wartości obronnej linii rzeki Waki,

e/ przepraw na średniej Radomiance.

GISZ – sygn. 284/11

Wyjątek z zarządzenia dowódcy 27 DP w sprawie zimowego rozpoznania terenu
/1932 roku/.

I. „Cele rozpoznania terenu w okresie zimowym.

Charakter rozpoznania terenu w okresie zimowym różni się w pewnej mierze od wywiadu przeprowadzonego w okresie letnim. Celem rozpoznania terenu w okresie zimowym jest zasadnicze zbadanie warunków dostępności w porównaniu do pory letniej w szczególności ma to na celu:

1/ Zbadanie możliwości obejścia ciąsnin, rozpoznanych w uprzednim okresie oraz możliwości przejazdu i przejścia oddziałów przez tereny bagniste.

2/ Zbadanie możliwości przekraczania rzeki i dolin rzecznych.

3/ Rozpoznanie jakie siły może nieprzyjaciół rozwinąć w porze zimowej w rejonach, gdzie są przygotowane pozycje opóźniające i porównanie z możliwościami, ustalonymi dla okresu letniego.

4/ Zbadanie możliwości ruchu po drogach w zależności od warunków atmosferycznych.

5/ Uzupełnianie danych rozpoznanych w okresie letnim”.

GISZ – sygn. 404/2

Wyjątki z instrukcji gen. Berbeckiego dla 3 p.uł. oraz 7, 21 i 23 p.a.p. w sprawie nadających się do studium terenu odcinka śląskiego /5.I.1932r./

I. W zakres prac:

„Pan Marszałek postawił jako cel zebranie sumiennie skontrolowanych i przemysłanych badań terenu, a mianowicie:”¹

A. Opis przeszkód terenowych dla ruchu npla od granicy w głąb.

1/ Ocena rzek, błot /różne pory roku/, kompleksy leśne, aglomeracje miejskie i inne ciąsniny, utrudniające marsze i działania npla. Ocena tych przeszkód pod kątem różnych broni /np. nośność mostów, bron panc. itp./.

2/ Spotęgowanie istniejących przeszkód przy pomocy prostych i będących w dyspozycji środków /zalewy, zniszczenia, zasieki itp./.

B. Wnioski, jakie nasuwa badany teren pod kątem widzenia działania artylerii.

1/ Zbadanie warunków obserwacji własnej i nplskiej na kierunkach prawdopodobnego posuwania się:

a/ przy przeszkodach, celem ich spotęgowania,

b/ dla prowadzenia ognia na dalekiej odległości /walki opóźniające”.

II. Prace wstępne.

„Dla wykonania powyższego zadania, przeprowadzono już pod kierownictwem p.p. dowódców pułków /wzgl. zastępców/, prace wstępne, obejmujące szczegółowe zaznajomienie się w terenie z najważniejszymi kierunkami i przeszkodami.

Celem tych prac było:

A. Zbadanie wszystkich kierunków odnośnych pododcinków, dla oceny linii komunikacyjnych z punktu widzenia różnych broni i dla możliwości wyboru najbardziej prawdopodobnych głównych i drugorzędnych osi ruchu.

1/ Wyjątek z wytycznych generalnego inspektora sił zbrojnych – załącznik nr 32.

B. Zbadanie przeszkód spotykanych na tych kierunkach, celem zastanowienia się nad możliwością ich spotęgowania oraz wyboru najwięcej nadających się do szczegółowego opracowania.

C. Ustalenie punktów obserwacyjnych własnych i nplskich na badanych kierunkach lub w ich pobliżu. /.../

III. Przebieg dalszych prac.

W tym rozdziale instrukcja precyzuje zadania na okres zimowy i na okres wiosenny. W punkcie 3 zadań na okres wiosenny czytamy:

„Opis i ocena przeszkód i punktów obserwacyjnych powinny być wykonane pod kątem widzenia taktyki broni połączonych. Punktem wyjścia musi być w pierwszym rzędzie ich użyteczność dla walk opóźniających, a więc powinny utrudniać posuwanie się oddziałów broni połączonych npla, silnie wyposażonych technicznie, a na odwrót umożliwiać drobnym nawet oddziałom własnym opóźnianie ruchu nieprzyjaciela.

Opis przeszkód uwidaczniać musi, ile wysiłku wymagać będzie ich usunięcie wzgl. wyminiecie przez różne rodzaje broni i na jaka stratę czasu będzie wskutek tego npla narażony. W opisie uwzględnić sposób i czas niezbędny dla spotęgowania przeszkody.

Zaznaczam, że należy wykorzystywać głównie środki miejscowe, dostępne każdego czasu dla mniejszych nawet oddziałów, nie posiadających specjalistów.

Opis punktów obserwacyjnych powinien zawierać oprócz ogólnych danych techniczno-artyleryjskich, również dane o tym, na jakich odległościach ogień artyleryjski zmusi już npla do przejścia od szyków luźnych opóźniających jego marsz; możliwości obserwacji i wzięcia pod ogień ruchów oskrzydlających npla; ciągłość obserwacji jako warunek bezpieczeństwa dowódców i oddziałów opóźniających oraz ukrycie pod względem npla.

Należy dążyć do związania przeszkód oraz punktów obserwacyjnych w jeden, uzupełniający się schemat, o ile to okaże się możliwe.” /.../

Dalej w podpunkcie 5 postawiony jest problem ludności:

„5/ Ponieważ stosunek ludności do wojsk własnych i nplskich odgrywa w czasie działań wojennych znaczną rolę, należy przy pracach wiosennych, na wskazanych kierunkach, zbierać dane o ludności miejscowej.

Ludność należy podzielić według osiedli, względnie rejonów na następujące kategorie:

a/ można spodziewać się aktywnej pomocy /dzięki rozwojowi organizacji P.W., Strzelca itp./;

b/ można oczekiwać przyjaznego lub biernego stosunku;

c/ można oczekiwać nieprzyjaznego lecz prawdopodobnie biernego stosunku;

d/ osiedla i rejon, w których należy oczekiwać aktywnej pomocy dla npla.”

IV. Kalkulacja przestrzeni i czasu.

„Po wypracowaniu oleaty przeszkód i punktów obserwacyjnych, należy załączyć /najlepiej jako tabelą/ odległość od punktów węzłowych /ewentualnie cele przejściowe npla/ na głównej i drugorzędnych osiach ruchu i przeprowadzić porównawczą kalkulację czasu.

A. Ile godzin marszu zużyłby dobrze wyekwipowany technicznie oddział npla, na przejście po danej osi, bez pokonywania przeszkód i bez walki;

B. Ile czasu zyskujemy dzięki naturalnym przeszkodom, odpowiednio spotęgowanym na tej osi;

C. Ile czasu zyskujemy zyskamy na spotęgowanie przeszkód przez wzięcie ich pod ogień flankowy;

D. Ile czasu zyskujemy przez zmuszenie npla do rozwinięcia, stosując dalekie ognie artyleryjskie przy pomocy dobrze wybranych punktów obserwacyjnych.”

GISZ – sygn. 404/1

WYŻSZA SZKOŁA WOJENNAPromocja XVIII – 37/39Kurs II.

1/ Ogólny plan pracy.

2/ Założenie część I. /Położenie operacyjne V.S.G.O./

3/ Założenie część II. /Położenie Materialowe V.S.G.O./

4/ Założenie część III. /Łożnictwo/ otrzymać

jako załącznik Nr. 4. do założenia/

5/ Założenie część IV. Saperzy.

6/ Założenie część V. Łączność.

Strona czerwona.Rozdać dnia 17.VII.1939r.po wyjeździe z WarszawyPODRÓŻ OPERACYJNA „A”Załączniki:„PRZEMYSŁ”

Załącznik Nr.1. – Graficzne O.dz. B. V.S.G.O.

Załącznik Nr.2. – Olszt 1: 300 000 – Położenie ogólne V.S.G.O.
dnia 18.VII. o godz.14.00.Załącznik Nr.3. – Olszt 1 : 100 000 – Położenie szczegółowe
w V.S.G.O. dnia 18.VII. o godzinie 14.00.

Załącznik Nr.4. – Założenie lotn. /wzrzymają tylko zainteresowani/

Załącznik Nr.5. – Olszt 1: 300 000 – Szkie połączeń telef.-telegr.
i radiowych, oraz rozmieszczenie wojsk łączn.
V.S.G.O. w dniu 18.VII. o godz. 14.00.

Załącznik Nr.6. – Obsada personalna na I-ty okres ćwiczenia

Lipiec 1939r.

Strona czerwona.

Zawartość zeszytu.

- 1/ Ogólny plan pracy.
- 2/ Założenie część I. /Położenie operacyjne V.S.G.O./.
- 3/ Założenie część II. /Położenie Materiałowe i Ewak. V.S.G.O./.
- 4/ Założenie część III. /Lotnictwo/ otrzymują tylko zainteresowani jako załącznik Nr. 4. do założenia/.
- 5/ Założenie część IV. Saperzy.
- 6/ Założenie część V. Łączność.

Załączniki:

- Załącznik Nr.1. – Graficzne O.de. B. V.S.G.O.
- Załącznik Nr.2. – Oleat 1: 300 000 – Położenie ogólne V.S.G.O.
dnia 18.VII. o godz.14.00.
- Załącznik Nr.3. – Oleat 1 : 100 000 – Położenie szczegółowe
W.J.V.S.G.O. dnia 18.VII. o godzinie . 14.00.
- Załącznik Nr.4. – Założenie lotn. /otrzymują tylko zainteresowani/.
- Załącznik Nr.5. – Oleat 1: 300 000 – Szkic połączeń telef.-telegr.
i radiowych, oraz rozmieszczenie wojsk łączn.
V.S.G.O. w dniu 18.VII. o godz. 14.00.
- Załącznik Nr.5. – Obsada personalna na I-szy okres ćwiczenia.

-----00000-----

Ogólny plan pracy

- 17.VII. – W czasie jazdy pociągiem zostaną wykonane wstępne prace przygotowawcze według oddzielnych zarządzeń.
- 18.VII. – Pierwszy dzień rozgrywki – opracowanie rozkazów.
- 19.VII. – Drugi dzień rozgrywki – opracowanie rozkazów.
- 20.VII.- Omówienie rozkazów.
- 21.VII. – Trzeci dzień rozgrywki.
- 22.VII. – Omówienie rozkazodawstwa i zmiana funkcji.
- 23.VII. – Przed południem raport.
 - Po południu opracowanie rozkazów.
- 24.VII. – Dzień wolny.
- 25.VII. – Czwarty dzień rozgrywki – opracowanie rozkazów.
- 26.VII. – Piąty dzień rozgrywki – opracowanie rozkazów.
- 27.VII. – Omówienie rozkazodawstwa.
- 28.VII. – Szósty dzień rozgrywki.
 - Po południu omówienie rozkazodawstwa.
- 29.VII. – Omówienie końcowe.

WYŻSZA SZKOŁA WOJENNA

Promocja XVIII – 37/39

Kurs II.

Strona czerwona.

Rozdać dnia 17.VII.1939r.

po wyjeździe z Warszawy

P O D R Ó Ż O P E R A C Y J N A „ A ”

Z A Ł O Ż E N I E

C z . I .

P o ł o ż e n i e O p e r a c y j n e

Mapy 1: 300 000 Kielce – Zamość,

Sanok – Lwów.

1 : 100 000 Jarosław – Lubaczów – Rawa Ruska,

Przemyśl – Krakowiec – Sądowa Wisznica,

Dobromil – Sambor - Rudki

I. P O Ł O Ż E N I E O G Ó L N E

Czerwoni w bitwie trwającej od kilku dni na Froncie Południowym przełamali obronę niebieskich, zorganizowana na wspólnej linii Grabowiec – Rawa Ruska – Janów – Gródek Jagielloński i na przedpolu Dniestr, opanowują Rawę Ruską i Grodek Jagielloński.

Na skutek podjętego następnego dnia 18.VII. pościgu wytworzyło się tego dnia o godz. 14.00 na Froncie Południowym położenie przedstawione na oleacie 1 : 300 000 /zał. Nr.2/.

Niebiescy przed pólmocnym skrzydłem V.S.G.O. /zidentyfikowana 24.D.P./ byli stosunkowo spychani. Próby czynnego przeciwstawienia się ich w rejonie na pld. wsch. od Jaworowa zostały w godzinach przedpołudniowych dnia 18.VII. skutecznie sparaliżowane i w rezultacie nieprzyjaciół z dużymi stratami wycofał się na zachód od Jaworowa, gdzie opór jego przybiera na sile.

Jedynie przeciwnatarcie niebieskich na południowym skrzydle Grupy w rejonie Rodatycze – Wołczuchy, częściowo zahamowało posuwanie się południowego skrzydła wł. 27 D.P. oraz poczyniło sporo strat.

Działający na pdn. od V.S.G.O. I. korp. Kaw., wzmocniony dywizja piechoty doszedł około południa 18.VII. do Dniestru, stwierdzając silną obsadę jego południowego brzegu.

II. SKŁAD I POŁOŻENIE SZCZEGÓŁOWE V.S.G.O. DNIA 18.VII

o godz. 14.00 przedstawiają zał. Nr. 1. /Graficzne O.de B./ i zał. Nr. 3. /oleat 1 : 100 000/.

- Kwat. Gł. V.S.G.O. – Janów

- 7 i 17.D.P. – po przełamaniu frontu niebieskich w rejonie Janowa, kontynuują pościg w kierunku na Jaworów. Walczyły do tej pory z 24.D.P. npla, której w rejonie na pld-wsch. od Jaworowa zadały poważniejsze straty.

Między godz. 13.00-14.00 po wyjściu z Jaworowa i lasów na pld. obie dywizje stwierdziły przybierający na sile opór npla na linii Porudro – Porudenko – Czarnilawa.

Walka w toku.

- 27 D.P. – Walczy z równorzędnymi siłami przeciwnika /zidentyfikowano 65 i 66 p.p. npla/. Możliwość jej dotychczasowego posuwania się wynikała głównie z osiągniętego powodzenia Grupy na północnym skrzydle.

Przeciwnatarcie niebieskich wykonano w godz. przedpołudniowych dnia 18.VII. z lasu maj. Rodatycze odrzuciło południowe skrzydło dywizji wzdłuż szosy na Sadowa Wisznicę.

W walkach tych ucierpiał szczególnie 79.p.p oraz częściowo 81.p.p.

Dca 27. dywizji piechoty ocenia siły tego natarcia na 4-5 baonów, wspartych 3-4 dyonami art. /w tym i ciężka/. Na północnym skrzydle 27.D.P. walki trwają.

- 1. pac. z bat. pomiarowa – w dyspozycji Grupy, wspierał dotychczas natarcie 7 i 17.D.P.

- Jednostki lotnicze – jak założenie cz. III. /zał. do zał. Nr.4/,

- Jednostki saperskie – jak założenie cz. IV.

- Jednostki łączności – jak założenie cz. V.

III. WIADOMOŚCI O NPLU UZYSKANE PRZEZ SZTAB V.S.G.O. DO GODZ. 14.00 DO DNIA 18.VII

Uwidocznione są na oleatach Nr. 2. i 3.

IV. WYTYCZNE DOWÓDCY FRONTU POŁUDNIOWEGO

Około godz. 14.00 dnia 18.VII. Dca V.S.G.O. otrzymał od Dcy Frontu Południowego „Wytyczne” następującej treści:

„Pobić siły niebieskich znajdujące się na wschodnim brzegu Sanu, opanować przejścia przez San, a następnie w zależności od

położenia na Froncie I „Armii” być w gotowości bądź do działania w kierunku na Rzeszów bądź też wzdłuż zachodniego brzegu Sanu dla otwarcia drogi przez San I Armii.

I.Armia działać będzie równolegle z V.S.G.O. celem opanowania przejść przez San na odcinku Leżajsk – Ulanów.

I.K.K. wzmocniony 1.D.P. osłania południowe skrzydło, nie dopuszczając niebieskich do wyjścia z linii Dniestru.

Pas działania V.S.G.O.:

granica północna: Magierów /wył./ - Niemirów /wył./ - Jarosław /wł./,

granica południowa: górny Dniestr /wył./ - Sambor /wył./ - Strwiąż /wł./,

Do dyspozycji Grupy oddaję w dniu dzisiejszym o godzinie 14.00 w Niemirowie 1.D.K. ze składu I Armii /po20 km. marszu/.

Przewiduję wzmocnienie V.S.G.O. 1.D.P. prawdopodobnie w dniu 19.VII.

V. WIADOMOŚCI DODATKOWE

Świt - godz. 3.05.

Zmierzch - godz. 20.18.

VI. PRACA DO WYKONANIA

Sztab Grupy opracuje „Wytyczne” oraz rozkaz na dzień 18.VII. i dzień 19.VII.

WYŻSZA SZKOŁA WOJENNASTRONA NIEBIESKAPromocja XVIII – 37/39Kurs II.

PODRÓŻ OPERACYJNA „B”
/POKUCIE/

Załączniki:

Zał. Nr 1. - Sygnalizacja 5. Armii

Zał. Nr 2. - Sygnalizacja 5. Armii

Zał. Nr 3. - Sygnalizacja 5. Armii

Zał. Nr 4. - Sygnalizacja 5. Armii

Oleary:

Oleary Nr 1. - Sygnalizacja 5. Armii

Oleary Nr 2. - Sygnalizacja 5. Armii

Oleary Nr 3. - Sygnalizacja 5. Armii

Oleary Nr 4. - Sygnalizacja 5. Armii

miejscowości 5. Armii

Sierpień 1939r.

Wewnątrz:

Założenie Część I. - Położenie operacyjne 5. Armii dnia
4.VIII. g. 14.00.

Założenie Część II. - Położenie mat. i ewakuacyjne.

Założenie Część III. - Lotnictwo.

Założenie część IV. - Saperzy.

Założenie część V. - Łączność.

Załączniki:

Zał. Nr.1. – Graficzne O.de. B. 5 Armii.

Zał. Nr.2. – Skład i rozmieszczenie lotnictwa

Zał. Nr.3-a-b – Osada personalna na I-szy okres podróży

Zał. Nr.4. – Ogólny program podróży.

Oleaty:

Oleat Nr. 1. - Ogólne położenie 5. Armii dn. 4.VIII. g. 14.00.

Oleat Nr. 2. - Szczegółowe położenie 5. Armii dn. 4.VIII. g.
14.00.

Oleat Nr. 3. - Rozmieszczenie lotnictwa.

Oleat Nr. 4. - Sieć połączeń telef. i telegr. oraz rozmieszcze-
niem oddziałów łączności dn. 4.VIII. godz 14.00.

----00000----

OGÓLNY PLAN PODRÓŻY

- 3.VIII. Praca w pociągu – decyzja dowódcy Armii.
- 4.VIII. Dzień przygotowania - opracowanie rozkazów.
- 5.VIII. Pierwszy dzień rozgrywki – opracowanie rozkazów.
- 6.VIII. Drugi dzień rozgrywki – opracowanie rozkazów.
- 7.VIII. Omówienie rozkazodawstwa.
- 8.VIII. Trzeci dzień rozgrywki.
 Po południu omówienie rozkazodawstwa.
 Zmiana funkcji – opracowanie rozkazów do ćwiczenia specjalnego /walka górską/.
- 9.VIII. Ćwiczenie specjalne – studium walki górskiej.
 Po południu opracowanie rozkazów.
- 10.VIII. Przed południem raporty sztabów Armii.
 Po południu opracowanie wytycznych i rozkazów.
- 11.VIII. Przerwa.
- 12.VIII. Czwarty dzień rozgrywki – opracowanie rozkazów.
- 13.VIII. Piąty dzień rozgrywki – opracowanie rozkazów.
- 14.VIII. Omówienie rozkazodawstwa.
- 15.VIII. Szósty dzień rozgrywki.
- 16.VIII. Omówienie końcowe.

Z A Ł O Ż E N I E

do podróży operacyjnej „B” /Pokucie/

Mapy 1:300 000: Tarnopol, Płoskiżów,

Stanisławów, Kamieniec Podolski.

1:100 000: Tlumacz, Jagielnica, Borszczów,

Kołomyja, Horodenka, Mielnica,

Kuty, Śniatyń.

CZĘŚĆ I.

I. Wojna toczy się między sprzymierzonymi Polską i Rumunią, a Z.S.S.R.

Dla ułatwienia będziemy nazywali:

Armię Polski – niebieskimi

Armię Rumunii – zielonymi

Armię Z.S.S.R. – czerwonymi.

Czerwoni uprzedzili w koncentracji niebieskich i zielonych, opóźniając bardzo znacznie ich mobilizację oraz koncentrację, dzięki wykorzystaniu swojej przewagi lotnictwa i rozpoczęli działania zaczepne przeciw zielonym oraz niebieskim w obszarze na płd. Polesia. Główny wysiłek został skierowany na Besarabię i Bukowinę przeciw zielonym.

Po przekroczeniu Dniestru doszli czerwoni do linii Prutu między Śniatyniem a Lipcami, opanowując przejścia przez Prut w kierunku płd. w rejonie Czerniowiec.

Bitwa toczy się nad Prutem. Zieloni dążą do utrzymania tej linii.

4.Armią niebieską, działającą między Dniestrem a Górą Krzemienieckimi i Małym Polesiem kończy swą koncentrację na linii Strypy i Woroniaków.

Na tym obszarze czerwoni odrzucili oddziały osłony niebieskich. Od 1.VIII. toczy się bitwa nad Strypą i na Woroniakach.

II. Na styku Armii zielonej i Armii niebieskiej koncentruje się na płd. od Dniestru 5.Armią niebieską w składzie:

11., 21., 25.D.P.,

6.B.K.,

10.pac.,

2.baon czołgów, oraz

pułk O.N./2 baony piech./.

Graficzne O.de B. 5.Armi podaje załącznik nr.1.

Na froncie 5.Armi niebieskiej czerwoni w miarę rozwoju działań przeciwko zielonym uderzyli na Horodenkę, a następnie na Śniatyn odrzucając oddziały osłony niebieskich. Na kierunku Horodenki czerwoni opanowali miejscowość Strzylcze i Jasieniów Polny, a na południu odcinka frontu Śniatyn i Stecową.

Bezpośrednia łączność między 5.Armią a zielonymi została utracona.

Ogólne położenie wojsk 5.Armii w dniu 4.VIII. g.14.00 przedstawia załączony oleat Nr.1./1:300 000/.

Na płd. brzegu Dniestru w rej. Buka – Korniów wzmacniane jest od 2.VIII. przedmoście. /Szczegółowy zarys przedmościa ustali Dca. 5.Armii w dniu rozpoczęcia ćwiczenia./

25.D.P., 10.pac. i 2.baon czołgów przybyły do rejonów postoju w dniu 4.VIII. o świcie.

21.D.P. przybedzie do rej. Otynia – Chlebiczyn Leśny około g.3.00 dnia 5.VIII. ze Stanisławowa.

Pułk O.N. w swym m.p. od 30.VII. – ze względu na braki w uzbrojeniu nie może być użyty do działań zaczepnych.

Szczegółowe położenie wojsk 5.Armii w dniu 4.VIII. o g.14.00 przedstawia załączony oleat Nr.2. /1:100 000/.

III. Do dnia 4.VIII. posiada Dca. Armii następujące wiadomości o czerwonych:

1/ W rej. Horodenki stwierdzono oddziały z 21. i 19. pp. /7.D.P. wchodząca w skład VII.Korpusu/.

2/ Według niesprawdzonych wiadomości pochodzących z 4.Armii na pnc. brzegu Dniestru między m. Latacz a Iwanie znajduje się w osłonie 17.D.P. /VII.Korpus/ dywizja ta od 1.VIII. zachowuje się biernie.

3/ W rej. Śniatyna wzięto jeńca z 30.pp.

4/ Od dnia 3.VIII. czerwoni w rej. Śniatyna i Norodenki nie wykazują żadnej aktywności.

5/ O świcie dnia 4.VIII. lotnik stwierdził przeprawę dużych ilości kawalerii z artylerią w rej. Zaleszczyk na płd. brzegu Dniestru. W Zaleszczykach silna opl.

6/ Według wiadomości pochodzących od zielonych czerwoni w dniu 4.VIII. kontynuują działania zaczepne. Przeciwnatarcie na Czerniowce nie powiodło się. Na linii Prutu na płd. od Cozmani stwierdzono 19.D.P. W rej. Zastawna o świcie dnia 4.VIII. duże zgrupowanie wojsk i taborów.

7/ Nie stwierdzono u czerwonych żadnego większego zgrupowania broni panc.

IV. W dniu 4.VIII. o g.14.00 otrzymuje Dca. 5.Armii /Kwat. Główna Stanisławów/ następujące wytyczne od Dcy. Frontu Połudnowego /Kwat. Główna Lwów/:

„Koncentracja podległych mi Armii jest na ukończeniu.

Czerwoni prowadzą nadal działania zaczepne na froncie 4.Armii. Główny ich wysiłek zarysowuje się na kierunku Buczacze – Monasterzyska.

W dniu 8.VIII. chcę przejść do działań zaczepnych na całym froncie dla pobicia czerwonych, którzy wtargneli na Podole, by następnie wyjść na tyły czerwonych zaangażowanych przed armią zieloną w Bukowinie i Besarabii.

Główne zadanie przypadnie Armii 4-tej, która swoimi siłami głównymi uderzy z Woroniaków w kierunku na Tarnopol – Skałat.

5.Armia uderzy równocześnie z 4.Armia na płd. od Dniestru na bok czerwonych nacierających na zielonych, by im ułatwić wyjście z linii Prutu. W dalszym czasie przewiduję działanie 5.Armii w kierunku na Kamieniec Podolski w łączności z Armia zieloną.

Do czasu rozpoczęcia działań:

4.Armią broni linii Strypy i Woroniaków,

5.Armią osłoni kierunek na Stanisławów i nie dopuści do zagrożenia pld. skrzydła 4.Armi.

Jest Możliwym, że czerwoni podejmą również działania zaczepne przeciwko 5.Armi dla całkowitego rozerwania związku z armią zieloną. W tym wtpadku przewiduje wzmocnienie 5.Armi 1-2.D.P. i p.a.c. z pld. skrzydła 4.Armi.”

Pas działania: gran. ppnc. Dniestr

gran. pld. Prut.

Dane dodatkowe.

1/ Świt g. 3.15

Zmierzch g. 20.00

2/ Warunki atmosferyczne i komunikacyjne jak w dniach ćwiczenia.

WYCIĄG Z PLANU PODRÓŻY STUDYJNEJ /1997/

I CELE PODRÓŻY STUDYJNEJ:

1. Studiowanie wojskowo-geograficznych walorów ważnych operacyjnie obszarów (rejonów) Polski Północno-Wschodniej (Polesia Zachodniego, Niziny Północno-Podlaskiej, Niziny Staropruskiej oraz rubieży Bugu, Narwi i Biebrzy).
2. Ocena wpływu terenu na użycie i działanie związków taktycznych (oddziałów) wojsk operacyjnych i OT przeznaczonych do obrony granicy państwowej.
3. Pogłębienie znajomości historii sztuki wojennej poprzez analizę wybranych bitew i walk w obszarze podróży studyjnej. Zwiedzanie zabytków kultury i miejsc pamięci narodowej.
4. Zapoznanie z organizacją i funkcjonowaniem struktur organizacyjnych Warszawskiego Okręgu Wojskowego oraz z sytuacją społeczną-administracyjną obszaru Polski północno-wschodniej.

II TERMIN: 20.08-30.08.1997r.

III UCZESTNICY: - kadra dydaktyczna – 12 oficerów

- studenci II roku studiów WWLa. – 91

- kierowcy – 3

Razem – 106 osób

IV ETAPY:

1. Etap przygotowawczo-organizacyjny – **OPRACOWANIE DOKUMENTACJI I MATERIAŁÓW SZKOLENIOWYCH DO ĆWICZENIA** (do 15.07.1997r.)
2. Etap pierwszy (Biała podlaska) – **WPŁYW TERENU POLESIA ZACHODNIEGO I NIZINY POŁUDNIOWO-PODLASKIEJ NA OBRONĘ BRYGADY ZMECHANIZOWANEJ WE WSPÓLNEJ STREFIE ODPOWIEDZIALNOŚCI Z SIŁAMI OBRONY TERYTORIALNEJ** (od 20.08. do 23.08. 1997r.)
3. Etap drugi (Białystok) – **WPŁYW WARUNKÓW TERENOWYCH NIZINY PÓŁNOCNO-PODLASKIEJ NA UŻYCIĘ PUŁKU OBRONY TERYTORIALNEJ W STREFIE ODPOWIEDZIALNOŚCI** (od 24.08 do 26.08. 1997r.)

4. Etap trzeci (Lidzbark Warmiński) – **WPLYW WARUNKÓW TERENOWYCH NIZINY STAROPRUSKIEJ NA PROWADZENIE DZIAŁAŃ OPÓŹNIAJĄCYCH PRZEZ BRYGADĘ PANCERNA W STREFIE OSŁONY** (od 27.08 do 29.08. 1997r.)

5. Powrót do AON – **REKONESANS KIERUNKU OLSZTYN-WARSZAWA** (30.08.1997r.)

V ZAŁOŻENIE

Mapa 1:200 000.

N-34-XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XX, XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXIX, XXX, XXXV, XXXVI; M-34-V, VI

WYTYCZNE DO PLANOWANIA DLA 9BZ

Mapa 1:200 000

N-34-XXXV, XXXVI, M.-34-V, VI

9BZ przydzielono pas odpowiedzialności: ZABŁOCIE (4876), ŻELIZNA (4832); GNOJNO (9644), DROHICZYN (0812).

Na prawo pas odpowiedzialności 1Bpanc SD PARCZEW (2428)

Na lewo pas odpowiedzialności 18BZ SD BOCKI (3636)

Z zamiaru dowódcy 1DZ wynika, że zadaniem 1BZ jest obrona granicy państwowej w rejonie głównego wysiłku obrony dywizji w celu niedopuszczenia do wtargnięcia przeciwnika na kierunku: BRZEŚĆ, SIEDLCE.

W przypadku pomyślnego rozwijania natarcia przez przeciwnika (w strefie odpowiedzialności 18BZ) w kierunku: KAMIENIEC, WĘGRÓW; zadaniem 9BZ będzie obrona rubieży ryglowej na BUGU na odcinku: GNOJNO, DROHICZYN. Celem obrony na pozycji ryglowej jest niedopuszczenie do przerwania się przeciwnika w kierunku: SIEMIATYCZE, SIEDLCE i stworzenie warunków do przeciwuderzenia operacyjnego w trzecim dniu operacji.

DANE DODATKOWE:

1. Pododdziały 9BZ stacjonują w SIEDLCACH.

2. Brygada została wzmocniona: 1pa, 29pappanc bez 2dapanc, 1/1bsap.

3. W obszarze odpowiedzialności 9BZ stacjonują:

- BIAŁA PODLASKA: RSzW, plm;
- TERESPOL: graniczna placówka kontrolna;
- KUKURYKI: graniczna placówka kontrolna;
- JANÓW PODLASKI: POSTERUNEK GRANICZNY.

4. W okresie zagrożenia militarnego w strefie odpowiedzialności brygady formowane są:

- BIAŁA PODLASKA: pOT, bfort, 1boo, 2boo;
- KODEN: 3boo;

- TERESPOL: bfort, 4boo;
- KUKURYKI: 5boo;
- JANÓW PODLASKI: 6boo;
- DROHICZYN: 7boo.

5. Struktura organizacyjna wojsk operacyjnych i sił OT – załącznik 1 i 2.

6. Wojska OT, stacjonujące w strefie odpowiedzialności, na czas prowadzenia działań obronnych przez wojska operacyjne podlegają dowódcy 9BZ.

7. W przypadku wycofania się ze strefy odpowiedzialności wojsk operacyjnych, siły OT przechodzą do działań nieregularnych pod jednolitym dowództwem szefa RSzW.

PRACA DO WYKONANIA:

1. Zapoznać się z założeniem.
 2. Przygotować mapę i nanieść na nią dane z założenia .
 3. Przystudiować literaturę z zakresu obrony rzeki granicznej oraz działania wojsk operacyjnych we wspólnej strefie odpowiedzialności z siłami OT.
 4. Przeprowadzić studium terenowe strefy odpowiedzialności.
 5. Opracować koncepcje użycia 9BZ we wspólnej strefie odpowiedzialności z siłami OT.
 6. Wyniki studium terenowego przedstawić w formie opisowej i graficznej w dniu 15.09.1997r. w AON Warszawa.
- a) Część opisowa powinna zawierać:
- uzasadnienie proponowanej koncepcji użycia wojsk operacyjnych i sił OT;
 - kalkulacje dotyczące przygotowania inżynierskiego obszaru obrony z uwzględnieniem istniejących budowli obronnych;
 - kalkulacje czasowo przestrzenne dotyczące manewru na pozycje ryglową.
- b) Część graficzna powinna zawierać:
- ocenę zagrożenia oraz prawdopodobny charakter działania przeciwnika;
 - koncepcje użycia wojsk operacyjnych i sił OT we wspólnej strefie odpowiedzialności;
 - taktyczna ocena terenu do działań bojowych.

WYTYCZNE DO PLANOWANIA DLA PUŁKU OBRONY TERYTORIALNEJ „BIAŁYSTOK”

Mapa 1:200 000

N-34-XXIII, XXIV, XXIX, XXX

Pułkowi OT „Białystok” wyznaczono pas odpowiedzialności: SIEMIANÓWKA (6488), NAREW (6468); KNYSZEWICE (1276), CZARNA BIAŁOSTOCKA (0852)

Na prawo pas odpowiedzialności 18BZ – SD BOĆKI.

Na lewo pas odpowiedzialności 4BPanc – SD SOKÓŁKA (2064).

Z zamiaru dowódcy OW wynika, że zadaniem pOT jest prowadzenie działań opóźniających. W przypadku przerwania się przeciwnika na kierunku: POGRANICZNYJ (8896), Łapy (7224), przejście do działań nieregularnych. Celem działania pOT jest dezorganizowanie i opóźnianie działań przeciwnika.

DANE DODATKOWE:

1. Pododdziały pOT stacjonują w Białymstoku.
2. W strefie odpowiedzialności pułku stacjonują:
 - BOBROWNIKI: graniczna placówka kontrolna;
 - KRYNKI: posterunek graniczny.
3. W okresie zagrożenia militarnego w strefie odpowiedzialności pOT formowane są:
 - GRÓDEK: 1boo;
 - BOBROWNIKI: bfort;
 - KRYNKI: bfort;
 - SUPRAŚL: 2boo;
 - CZARNA BIAŁOSTOCKA: 3boo;
 - SIEMIANÓWKA: bfort.
4. Struktura organizacyjna sił OT – załącznik 2.
5. W strefie odpowiedzialności całością sił dowodzi dowódca pOT „Białystok”.

PRACA DO WYKONANIA:

1. Zapoznać się z założeniem.
2. Przygotować mapę i nanieść na nią dane z założenia .
3. Przeprowadzić studium terenowe strefy odpowiedzialności.
4. Opracować koncepcje użycia sił OT w strefie odpowiedzialności.
5. Wyniki studium terenowego przedstawić w formie opisowej i graficznej w dniu 15.09.1997r. w AON Warszawa.

c) Część opisowa powinna zawierać:

- uzasadnienie proponowanej koncepcji użycia sił OT;
- zakres przedsięwzięć inżynierskich przygotowania strefy odpowiedzialności do działań opóźniających i nieregularnych;
- kalkulacje czasowo-przestrzenne dotyczące prowadzenia działań opóźniających w strefie odpowiedzialności;
- ocenę wojskowo-geograficzną obszaru doliny NARWI i BIEBRZY, jako naturalnej rubieży obrony.

d) Część graficzna powinna zawierać:

- ocenę zagrożenia oraz prawdopodobny charakter działania przeciwnika;
- koncepcję użycia pOT w strefie odpowiedzialności;
- taktyczna ocena terenu do działań bojowych w strefie odpowiedzialności.

1. WYTYCZNE DO PLANOWANIA DLA 9BKPanc

Mapa 1:200 000

N-34-XIV, XV, XX, XXI

9BKPanc otrzymała pas odpowiedzialności: STOPKI (2002), BISZTYNEK (9692); NOWA PASŁĘKA, TOLKMICKO.

Na prawo pas odpowiedzialności pOT – SD GIŻYCKO.

Z zamiaru dowódcy 16DZ wynika, że zadaniem 9BKPanc jest prowadzenie działań opóźniających w strefie osłony. Celem działania brygady jest stworzenie warunków do zorganizowania pierwszego pasa obrony przez Korpus POW na rubieży: GIŻYCKO, KĘTRZYN, DOBRE MIASTO, PASŁĘK, ELBLĄG. Następnie przejść

do odwodu Korpusu i ześrodkować się w rejonie: NIDZICA, DZIAŁDOWO, MŁAWA.

DANE DODATKOWE:

1. Pododdziały 9BK Panc stacjonują w BRANIEWIE.
2. W obszarze odpowiedzialności 9BK Panc stacjonują:
 - BEZLEDY: graniczna placówka kontrolna;
 - LIDZBARK WARMIŃSKI: WKU;
 - ORNETA: WKU.
3. W okresie zagrożenia militarnego w strefie odpowiedzialności brygady formowane są:
 - BARTOSZYCE: 1boo;
 - LIDZBARK WARMIŃSKI: bfort;
 - PIENIEŻNO: bfort;
 - ORNETA; 2boo;
 - BRANIEWO; 3boo;
 - FROMBORK: bfort;
 - TOLKMICKO; bfort, 4boo.
4. Struktura organizacyjna wojsk operacyjnych i sił OT – załącznik 1 i 2.
5. Siły OT, stacjonujące w strefie odpowiedzialności, na czas prowadzenia działań obronnych przez wojska operacyjne podlegają dowódcy 9BK Panc.
6. W przypadku wycofania się ze strefy odpowiedzialności wojsk operacyjnych, siły OT przechodzą do działań nieregularnych.

PRACA DO WYKONANIA:

1. Zapoznać się z założeniem.
 2. Przygotować mapę i nanieść na nią dane z założenia .
 3. Przeprowadzić studium terenowe strefy odpowiedzialności.
 4. Opracować koncepcje użycia 9BK Panc w strefie osłony.
 5. Wyniki studium terenowego przedstawić w formie opisowej i graficznej w dniu 15.09.1997r. w AON Warszawa.
- e) Część opisowa powinna zawierać:
- uzasadnienie proponowanej koncepcji użycia;
 - zakres i kalkulacje dotyczące przygotowania inżynieryjnego obszaru obrony;
 - kalkulacje czasowo przestrzenne dotyczące manewru na kolejne pozycje opóźnienia.
- f) Część graficzna powinna zawierać:
- ocenę zagrożenia oraz prawdopodobny charakter działania przeciwnika;
 - koncepcje użycia BK Panc wraz z siłami OT w strefie odpowiedzialności;
 - taktyczna ocena terenu do działań bojowych.

WYCIĄG Z PLANU PODRÓŻY STUDYJNEJ /1999/**CELE PODRÓŻY STUDYJNEJ:**

✚ POSZERZYĆ WIEDZĘ STUDENTÓW NA TEMAT MIEJSCA I ROLI ŚLĄSKIEGO OKRĘGU WOJSKOWEGO W SYSTEMIE OBRONNYM RZECZYPOSPOLITEJ NA PŁASZCZYŹNIE MILITARNEJ I ADMINISTRACYJNEJ.

✚ POGŁĘBIĆ UMIEJĘTNOŚCI W ZAKRESIE OCENY TERENU ORAZ SPOSOBÓW WYKORZYSTANIA JEGO WALORÓW W RÓŻNYCH RODZAJACH DZIAŁAŃ - NA PODSTAWIE STUDIUM TERENOWEGO (KIERUNKÓW, RUBIEŻY, REJONÓW) DOLNEGO ORAZ GÓRNEGO ŚLĄSKA.

✚ ROZWINĄĆ WYOBRAŹNIĘ TAKTYCZNO-OPERACYJNĄ W ASPEKcie HISTORII SZTUKI WOJENNEJ – W WYNIKU ANALIZY I OCENY PRZEBIEGU WYBRANYCH WALK, BITEW VI OPERACJI, PROWADZONYCH NA OBSZARZE PODRÓŻY STUDYJNEJ.

TERMIN: 23.08 – 03.09. 1999

UCZESTNICY: - kadra dydaktyczna - 13 oficerów;
 - studenci II roku studiów WWLąd. - 88 oficerów;
 - kierowcy - 3 pracowników cywilnych.
RAZEM – 104 osoby

ETAPY:

Etap przygotowawczo-organizacyjny – OPRACOWANIE DOKUMENTACJI I MATERIAŁÓW SZKOLENIOWYCH DO ĆWICZENIA ORAZ PRZEPROWADZENIE REKONESANSU OBSZARU PODRÓŻY STUDYJNEJ (do 30.05. 1999).

Etap pierwszy (BOLESŁAWIEC) – (od 24.08 do 26. 08. 1999) STUDIUM TERENOWE REJONU ODPOWIEDZIALNOŚCI BRYGADY ZMECHANIZOWANEJ PRZEWIDYWANEJ DO DZIAŁAŃ OBRONNYCH W OBSZARZE OSŁONY.

Etap drugi (KŁODZKO) – (od 27.08 do 29.08. 1999) STUDIUM TERENOWE REJONU ODPOWIEDZIALNOŚCI BRYGADY PIECHOTY GÓRSKIEJ PRZEWIDZIANEJ DO ZABEZPIECZENIA PRZEGRUPOWANIA WOJSK SOJUSZNICZYCH PRZEZ OBSZAR KOTLINY KŁODZKIEJ.

Etap trzeci (LUBLINIEC) – (od 30.08 do 01.09.1999) STUDIUM TERENOWE REJONU ODPOWIEDZIALNOŚCI BRYGADY PRZEWIDZIANEJ DO DZIAŁAŃ W RAMACH OBRONY OKRĘGU PRZEMYSŁOWEGO.

Etap czwarty (WARSZAWA) – (do 30.10.1999) OPRACOWANIE PRZEZ STUDENTÓW WNIOSKÓW Z PODRÓŻY STUDYJNE ZŁOŻENIE DO PRZEPROWADZENIA PODRÓŻY STUDYJNEJ NA OBSZARZE ŚLĄSKIEGO OKRĘGU WOJSKOWEGO

I Sytuacja ogólna

W ramach opracowania planu strategicznej obrony terytorium Rzeczypospolitej, dowództwo Śląskiego Okręgu Wojskowego przystąpiło do przygotowania koncepcji obrony, w wyznaczonym obszarze odpowiedzialności.

Do wypracowania koncepcji obrony zostały zaangażowane dowództwa i sztaby podległych związków taktycznych. Istotnym elementem tego procesu jest studium terenowe obszarów, kierunków, rubieży.

Dowódca okręgu zapoznał dowódców ZT i oddziałów z ogólnym założeniem obrony południowo wschodniej granicy okręgu oraz przydzielił rejony odpowiedzialności.

Z przyjętych założeń obronnych wynika, że głównego zagrożenia należy spodziewać się na kierunku wschodnim i północnym.

Stosownie do kierunków zagrożenia dowódca angażuje do obrony wojska operacyjne.

Dowódcy: ZT i oddziałów wojsk operacyjnych otrzymali zadanie przeprowadzenia studium terenowego w przydzielonych rejonach odpowiedzialności oraz przedstawienia wniosków dowódcy okręgu do 30.09.1999.

II WYTYCZNE DO PRZEPROWADZENIA STUDIUM TERENOWEGO DLA 11BZ. Mapa 1:100 000. N-33-31, 32

11BZ przydzielony rejon odpowiedzialności: **ZAGRODNO, JERZMIANICE ZDRÓJ, PŁAKOWICE, NW. JATOSZOWICE, WARTA BOLESŁAWIECKA.**

W ogólnych założeniach siły operacyjne z garnizonu ŻARY są przewidywane do działania przeciw zgrupowaniu przeciwnika w operacyjnym obszarze działania wojsk osłony.

DANE DODATKOWE:

1. Pododdziały 11BZ stacjonują w ŻARACH.
2. W planowanym obszarze odpowiedzialności brygady przewiduje się wykorzystanie do dań z 23 brygady artylerii (MSP Bolesławiec).
3. W rejonie odpowiedzialności brygady nie przewiduje się aktywnego wykorzystania sił OT.

PRACA DO WYKONANIA:

1. Zapoznać się z założeniem.
2. Przygotować mapy do pracy i nanieść na nią dane z założenia.
3. Przystudiować literaturę z zakresu prowadzenia działań zaczepnych przez przeciwnika oraz z teorią prowadzenia działań w obszarze osłony (załącznik 4).
4. Przeprowadzić studium terenowe rejonu odpowiedzialności.
5. Opracować wnioski w formie opisowej i graficznej (część graficzna - załącznik 1).

III WYTYCZNE DO PRZEPROWADZENIA STUDIUM TERENOWEGO DLA 10BPG. Mapa 1:100 000. N-33-67, 70; N-33-57, 58

Dla 10 BPG (garnizon NYSA) wyznaczono rejon odpowiedzialności: Kotlina Kłodzka.

Z zamiaru dowódcy OW wynika, że brygada przewidziana jest do prowadzenia działań mających na celu zabezpieczenie przegrupowania wojsk koalicyjnych przez obszar Kotliny Kłodzkiej w kierunku północnym.

DANE DODATKOWE:

Na czas wykonywania zadań nie przewiduje się wykorzystania wojsk OT.

PRACA DO WYKONANIA:

1. Zapoznać się z założeniem.
2. Przygotować mapy do pracy i nanieść na nią dane z założenia.
3. Przeprowadzić studium terenowe rejonu odpowiedzialności.
4. Opracować wnioski w formie opisowej i graficznej (część graficzna - załącznik 1).

IV WYTYCZNE DO PRZEPROWADZENIA STUDIUM TERENOWEGO DLA 25BZ. Mapa 1;100 000. N-33-37, 38; N-33-49, 50

25 BZ otrzymała obszar odpowiedzialności: ŁARYSZÓW, WIESZOWA, ŚWIĘTOSZOWICE, PISARZOWICE, 1km pld. WIELOWIEŚ, JESIONA.

Z zamiaru dowódcy SOW wynika, że dla 25BZ przewiduje się działania obronne mające na celu osłonę Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego na kierunku: ŚWIBIE – KATOWICE.

DANE DODATKOWE:

1. 25 BZ stacjonuje w Gliwicach.
2. Na czas wykonania zadania przez 25BZ nie przewiduje się wykorzystanie w jej rejonie odpowiedzialności wojsk OT.

PRACA DO WYKONANIA:

1. Zapoznać się z założeniem.
2. Przygotować mapy do pracy i nanieść na nią dane z założenia.
3. Zapoznać się z zasadami prowadzenia działań zaczepnych przez przeciwnika oraz teoretycznymi aspektami prowadzenia obrony (załącznik 3).
4. Przeprowadzić studium terenowe rejonu odpowiedzialności.
5. Opracować wnioski w formie opisowej i graficznej.

WYCIĄG Z PLANU PODRÓŻY STUDYJNEJ /2000/

A K C E P T U J Ę

**Zastępca Komendanta
Akademii Obrony Narodowej ds. Dydaktycznych**

Plk prof. dr hab. inż. Piotr SIENKIEWICZ

PLAN PODRÓŻY STUDYJNEJ

STUDENTÓW II ROKU STUDIÓW DYPLOMOWYCH

WYDZIAŁU WOJSK LĄDOWYCH

„GALICJA – 2000”

(23.08-01.09.2000r.)

CEL GŁÓWNY PODRÓŻY STUDYJNEJ:

OCENA REJONÓW OPERACYJNYCH W POŁUDNIOWO-WSCHODNIM OBSZARZE STRATEGICZNYM W ASPEKcie DZIAŁANIA SIŁ OSŁONOWYCH W POCZĄTKOWYM OKRESIE WOJNY

CELE SZCZEGÓŁOWE PODRÓŻY STUDYJNEJ:

1. POSZERZYĆ WIEDZĘ STUDENTÓW NA TEMAT MIEJSCA I ROLI ŚLĄSKIEGO OKRĘGU WOJSKOWEGO W SYSTEMIE OBRONNYM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ.
2. POGŁĘBIĆ WIEDZĘ STUDENTÓW Z ZAKRESU OPERACYJNEGO UŻYCIA KORPUSU POWIETRZNO-ZMECHANIZOWANEGO, WSPÓŁDZIAŁAJĄCEGO Z WOJSKAMI OBRONY TERYTORIALNEJ.
3. DOSKONALIĆ UMIEJĘTNOŚCI PROWADZENIA STUDIUM TERENOWEGO REJONÓW OPERACYJNYCH W ASPEKcie RÓŻNYCH RODZAJÓW DZIAŁAŃ W POŁUDNIOWO-WSCHODNIM OBSZARZE STRATEGICZNYM.
4. ROZWIJAĆ WYOBRAŹNIĘ TAKTYCZNO-OPERACYJNĄ W WYNIKU ANALIZY I OCENY PRZEBIEGU WYBRANYCH WALK I BITEW PROWADZONYCH W OBSZARZE PODRÓŻY STUDYJNEJ.

ETAPY:

Etap przygotowawczo-organizacyjny (do 23.08.2000r.) – OPRACOWANIE DOKUMENTACJI I MATERIAŁÓW SZKOLENIOWYCH DO PODRÓŻY STUDYJNEJ ORAZ PRZEPROWADZENIE REKONESANSU.

Etap pierwszy (Kraków: 24-25.08.2000r.) – MIEJSCE, ROLA I ZADANIA KORPUSU POWIETRZNO-ZMECHANIZOWANEGO ORAZ WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ POŁUDNIOWO-WSCHODNIEGO OBSZARU STRATEGICZNEGO W SYSTEMIE OBRONNYM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ.

Etap drugi (Rzeszów: 25-28.08.2000r.) – STUDIUM TERENOWE WSCHODNIEJ CZĘŚCI MAŁOPOLSKIEGO REJONU OPERACYJNEGO (KOTLINY SANDOMIERSKIEJ I WSCHODNIEJ CZĘŚCI POGÓRZA BESKIDZKIEGO) W ASPEKcie UŻYCIA WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ I WYDZIELONYCH SIŁ KORPUSU POWIETRZNO-ZMECHANIZOWANEGO.

Etap trzeci (Zamość: 29.08-01.09.2000r.) – STUDIUM TERENOWE POLSKIEGO REJONU OPERACYJNEGO (WYŻYNY LUBELSKIEJ) W ASPEKcie UŻYCIA WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ I WYDZIELONYCH SIŁ KORPUSU POWIETRZNO-ZMECHANIZOWANEGO.

Etap końcowy (Warszawa: 01.09-20.10.2000r.) – OPRACOWANIE PRZEZ STUDENTÓW WNIOSKÓW Z PODRÓŻY STUDYJNEJ

II ZAŁOŻENIE DO PRZEPROWADZENIA STUDIUM OPERACYJNEGO W POŁUDNIOWO-WSCHODNIM OBSZARZE STRATEGICZNYM

Sytuacja ogólna

W ramach doskonalenia planu obrony Rzeczypospolitej Polskiej, dowódcy okręgów wojskowych i korpusów otrzymali zadanie przeprowadzenia studium operacyjnego terenu w rejonach odpowiedzialności.

Z założeń koncepcji obronnej wynika, że Południowo-Wschodni Obszar Strategiczny ze względu na sojusze nie jest głównym obszarem zagrożenia. Ale w ramach doskonalenia systemu należy postrzegać ten obszar, jako prawdopodobny i pomocniczy obszar działania przeciwnika, ze względu na bliskość rejonów przemysłowych (Górnośląski i Centralny Okręg Przemysłowy).

Dowódca Śląskiego Okręgu Wojskowego i dowódca Korpusu Powietrzno-Zmechanizowanego otrzymali zadanie: **dokonania oceny możliwości obronnych Małopolskiego i Poleskiego Rejonu Operacyjnego w początkowym okresie wojny, w aspekcie prowadzenia połączonych działań opóźniających do rubieży Dunajca i Wisły.**

Założenia wstępne do oceny obszarów odpowiedzialności

1. Za sporządzenie oceny możliwości prowadzenia działań opóźniających do rubieży Dunajca i Wisły w Południowo Wschodnim Obszarze Strategicznym odpowiedzialnym czynię dowódcę KPZ.
2. Operacyjne studium terenu prowadzić w zintegrowanych grupach operacyjnych złożonych z przedstawicieli wojsk operacyjnych, obrony terytorialnej i przedstawicieli urzędów wojewódzkich.
3. Dowódców grup operacyjnych do sporządzenia oceny możliwości obronnych w rejonach operacyjnych wyznacza dowódca KPZ.

4. Operacyjne studium terenu prowadzić w aspekcie możliwości wybuchu konfliktu zbrojnego u wschodniego sąsiada.

5. Do oceny możliwości prowadzenia działań opóźniających przyjąć potencjał obronny ocenianych rejonów tak militarny jak i niemilitarny.

Dane dodatkowe:

1. Dowódca KPZ do przeprowadzenia studium terenowego wydzielił:

- w **Małopolskim Rejonie Operacyjnym** – dowództwo 21 BSP, oficerów G2 i G3 sztabu korpusu;
- w **Poleskim Rejonie Operacyjnym** – dowództwo 3BZ, oficerów G2 i G3 sztabu korpusu;
- na dowódcę grup operacyjnych wyznaczył: w Małopolskim Rejonie Operacyjnym dowódcę 21BSP, a w Poleskim Rejonie Operacyjnym dowódcę 3BZ;

2. Dowódca Śląskiego Okręgu Wojskowego do przeprowadzenia studium terenowego wydzielił:

- w **Małopolskim Rejonie Operacyjnym** – dowództwo 14 BOT, dowództwo WSzW Rzeszów, oficerów G2, G3, G4 sztabu okręgu;
- w **Poleskim Rejonie Operacyjnym** – dowództwo 3BOT, dowództwo WSzW Lublin, oficerów G2, G3, G4 sztabu okręgu;

3. Z polecenia ministra MSWiA do prac w grupach operacyjnych zostali włączeni specjaliści urzędów wojewódzkich ds. infrastruktury i obrony cywilnej.

Zadania szczegółowe

1. Dowódcy grup operacyjnych przeprowadzić studium terenowe w wyznaczonych rejonach operacyjnych do 01.09.2000r.

2. Ocenę rejonów operacyjnych prowadzić w aspekcie działań opóźniających, wg działów:

- warunki społeczno-polityczne;

- warunki fizyczno geograficzne;
- warunki ekonomiczne;
- operacyjne przygotowanie rejonu;
- siły zbrojne potencjalnego przeciwnika.

3. We wnioskach wskazać:

- uwarunkowania społeczno-polityczne prowadzenia działań opóźniających;
- prawdopodobne kierunki działania przeciwnika oraz ocenę ich pojemności;
- dogodne rubieże do prowadzenia działań opóźniających wraz z możliwościami ich przygotowania i utrzymania;
- prawdopodobny globalny czas prowadzenia działań opóźniających ze względu na potencjał obronny ocenianego rejonu;
- potrzeby w zakresie operacyjnego przygotowania terenu;
- potrzeby w zakresie ochrony obiektów przemysłowych, infrastruktury społecznej i ludności;
- uwarunkowania dotyczące budowania systemu operacji opóźniającej.

